

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Zájmové skupiny z perspektivy amerického
pluralismu**

Jaroslav Beránek

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Zájmové skupiny z perspektivy amerického
pluralismu**

Jaroslav Beránek

Vedoucí práce:

Mgr. Lenka Strnadová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Tímto bych rád poděkoval vedoucí práce Mgr. Lence Strnadové, Ph.D. za její vedení, pomoc a trpělivost při tvorbě této práce.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Co je to pluralismus?.....	7
3. 1. Podmínky rozvoje amerického pluralismu	10
3. 2. Bentley a počátky moderního pluralismu.....	11
3. 3. Cesta k pluralismu jako teorii demokracie, změna vnímání zájmových skupin.....	13
3. 4. Poválečný zlom v pluralistické teorii	15
3. 5. David Truman a návrat ke kořenům pluralistické debaty.....	17
3. 6. Robert Dahl a příklon k „empirii“	18
4. Kritika pluralismu a jeho přerod	21
4. 1. Kritický pluralismus a neopluralismus	23
4. 2. Neopluralismus jako neorganizovaný myšlenkový proud	24
5. Kritické zhodnocení a shrnutí vývoje pluralismu	28
6. Martin Gilens – Affluence and influence.....	30
6. 1. Záměr, základní myšlenky a premisy práce	30
6. 2. Metoda výzkumu	32
6. 3. Výsledky výzkumu, vazba mezi preferencemi jednotlivých skupin a policy	33
6. 4. Gilensův pohled na roli zájmových skupin	35
6.5. Vztah kapitálu a demokracie, možná řešení	39
6. 6. Gilens v kontextu pluralismu (a jiných přístupů)	41
6. 7. Gilensovi současníci a doplnění slabých míst jeho výzkumu.....	42
7. Analytická část.....	45
7. 1. Ověřovaný předpoklad a metody zkoumání	45
7. 2. Relevantní zájmové skupiny, jejich postoje a vliv.....	47
7. 3. Veřejné mínění a regulace bankovního sektoru.....	48
7. 4. Zhodnocení prosazení regulací skrze Gilensovy teze	49
7. 5. Jak dál aneb osud zákonů nekončí jejich přijetím	51
8. Závěr	52
9. Seznam použité literatury a pramenů.....	54
10. Resumé.....	61
11. Příloha č. 1.	62

1. Úvod

Tato bakalářská práce má několik úkolů, přičemž všechny přímo souvisejí s jedním tématem, a to americkým pluralismem. Pluralismus je rozsáhlá politologická teorie s dlouhou tradicí a s kořeny jak ve Spojených státech, tak v Evropě a představím ji hned v první kapitole. V rámci této práce se zaměřím na vývoj pluralistického myšlení v USA od přelomu devatenáctého a dvacátého století až do současnosti, přičemž důraz budu klást především na vnímání role zájmových skupin. Zaměřím se na díla nejvýznamnějších amerických teoretiků tohoto směru a srozumitelně vysvětlím myšlenkový vývoj, který se v rámci americké větve (která bývá označována i jako analytická) pluralismu udál. Pokusím vysvětlit i historicko-politický kontext, ve kterém byly různé koncepce pluralismu tvořeny.

Speciální pozornost pak bude věnována pohledu nerovného pluralismu (biased pluralism), který, jak již název napovídá, zkoumá vzájemnou nerovnost jednotlivých zájmových skupin a jejich relativní postavení v politickém systému (nejen) Spojených států Amerických. Především se pak zaměřím na dílo současného amerického pluralisty Martina Gilense, který patří k nejdůležitějším badatelům právě v rámci nerovného pluralismu. Budou detailně představeny jeho myšlenky, a to jak samostatně, tak ve srovnání s jinými pluralistickými autory.

Gilensovy teze pak budou základem pro analytickou část práce, která se bude zabývat vlivem bankovních institucí na zákonodárství USA v období po světové finanční krizi s počátkem v roce 2008. V této části práce zhodnotím, zdali legislativní změny v regulaci bankovního sektoru v období po světové finanční krizi odpovídají Gilensovým závěrům, které předpokládají nerovnoměrný vliv různých socioekonomických a zájmových skupin na legislativní proces. Zaměřím se na změny přijaté v období let 2008 až 2012, především pak na Dodd-Frankův

zákon o reformě a regulaci Wall Street¹. V metodologii se inspiroji právě Gilensem, jehož výzkumnou metodu představím v kapitole pět. V závěru se pak zaměřím na zhodnocení vývoje americké větve pluralismu a zamyslím se nad možnostmi dalšího vývoje tohoto myšlenkového proudu.

Motivací k výběru tématu bylo jak zmapovat vývoj pluralistického myšlení v USA – tedy dozvědět se více o tématu, které mě velmi zaujalo při dosavadním studiu, tak i dobrat se toho, jaké mají různé typy zájmových skupin podmínky pro prosazování svých zájmů a jak se pohled na roli zájmových skupin měnil v průběhu dvacátého a jednadvacátého století. Z toho vychází i dva dílčí cíle práce. Cílem primárním je poskytnutí uceleného rozboru vývoje amerického pluralismu s důrazem na myšlenkový posun v oblasti vnímání vlivu zájmových skupin. Cílem sekundárním je pak aplikovat teze detailně rozebraného pohledu předního autora nerovného pluralismu Martina Gilense na současnou situaci v USA na příkladu vlivu bankovního sektoru na americké zákonodárství a tím se pokusit zjistit, do jaké míry je aplikovatelný.

Obecně se dá říci, že tématu zájmových skupin se v USA věnovalo mnoho význačných myslitelů a že vývoj pluralistického myšlení je v anglicky psané literatuře více než dostatečně zmapován. Poněkud jinou situaci nalezneme v českém prostředí, kde je pluralismus (a především pak jeho americká větev) brán jako jedna z mnoha politologických teorií, a tudíž zde prozatím neexistuje dílo či monografie, které by tento myšlenkový proud představilo v celé jeho šíři a kontextu. V příslušných skriptech se tak často přeskakují celé dekády myšlenkového vývoje pluralistů, či dochází k některým zjednodušením. Ačkoli jsou pak dostačující k pochopení základních myšlenek pluralistů, k detailnějším rozborům, ke kterým bude, doufejme, patřit i tato práce, je vhodnější spíše použití primárních zdrojů a anglicky psaných zdrojů sekundárních, které jsou naštěstí povětšinou výjimečně vysoké kvality.

¹ V originále Dodd–Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act.

2. CO JE TO PLURALISMUS?

Pluralismus jako myšlenkový proud prošel za svou historii významným vývojem a můžeme do něj zahrnout mnoho rozličných, někdy do určité míry i protichůdných teorií. To sice ztěžuje naše snahy o přesnou definici a vysvětlení tohoto pojmu, nicméně neznamená to, že by byl pluralismus nějakým způsobem nekoherentní, nebo snad matoucí či nepřehledný. Jedná se pouze o směr, který prošel být jen od přelomu 18. a 19. století bouřlivým vývojem, který do určité míry kopíroval jak měnící se západní svět, tak i vývoj politické vědy jako takové. Byl také schopný pružně reagovat a přizpůsobovat se kritice. Dá se tedy spíše říci, že pluralismus je teorií velmi komplexní².

Různí autoři se v definici pluralismu rozcházejí a všeobecně akceptovaná definice pluralismu de facto neexistuje. Důvodem tohoto terminologického zmatku je dle Smith³ fakt, že samotný termín pluralismus byl používán odlišnými, separovanými skupinami myslitelů, kteří se jen vzácně pokusili vztáhnout své partikulární užití termínu pluralismus k jeho dalším užitím. Stejně tak je fakt, že koncepty a termíny, které budu nutně v této práci používat, jako například zájmová skupina, politická strana či nejasný vztah mezi nimi, se obecně vzpírají jakékoli jasné a obecné definici⁴. Stejně tak Bevir⁵ varuje, že by bylo chybou připisovat pluralismu jakýkoli pevný ideový základ, který by se vyskytoval ve všech myšlenkových proudech pluralismu. Hovoří zde o pluralismu jako o agregativním konceptu, jehož proudy sdílí určité společné znaky.

Obecně se však dá říct, že jádrem pluralismu je důraz na existenci mnohosti, rozdílnosti, odlišnosti⁶. Dále se dá doplnit, že východiskem všech pluralistů je představa, že tato mnohost, diverzita je pozitivní vlastností společnosti, která

² Bevir, Mark (2012), s. 7.

³ Smith, Martin (2006), s. 21.

⁴ Fiala, Petr – Strmiska, Maxmilián (1998), s. 14-45. A je tedy nutné zdůraznit, že není mým cílem se v této práci pouštět do otázek definic, pojmosloví atd.

⁵ Bevir, Mark (2012), s. 8.

⁶ Říchová, Blanka (2006), s. 141.

brání neblahé dominanci jedné jediné myšlenky, ideje, nad celou⁷ společností⁸. Stejně tak se pluralisté povětšinou shodnou, že moc má být rovnoměrně rozprostřena napříč společností a neměla by se akumulovat ve státu⁹ či v elitní skupině obyvatelstva¹⁰. Z politického hlediska pak pluralismus označuje víru v a citlivost k mnohosti ve společnosti a vládě. Z politického pohledu je tedy v protikladu k normativnímu k příklonu k myšlence homogenního národa a jednotného suverénního státu¹¹. Stejně tak (alespoň tedy americký proud¹²) stojí v do značné míry v protikladu vůči korporativismu v tom smyslu, že neuznává státní regulace zájmových skupin, které tak mají právo chovat se autonomně, v mezích vytyčených zákonem daného státu¹³. Pluralisté také vyzdvihují roli skupin ve společnosti a staví je do protikladu jak vůči individualismu ryzích liberálů. Skupiny jsou tedy základními kameny společnosti a pro některé¹⁴ z pluralistů jedinec dokonce nemá jinou možnost existence nežli skrze skupiny¹⁵. Dá se také říci, že struktura společnosti je dle pluralistů shodná se strukturou tržní společnosti a že veškeré zájmy se organizují právě na principu trhu. Zájmové skupiny se tak soutěžením pokouší ovlivnit činnost státu.¹⁶

K pochopení pluralismu je nejlepší objasnit okolnosti, za kterých jeho moderní verze vznikala, a vůči čemu se vymezuje. Zjednodušeně se dá říct, že moderní pluralismus se v Evropě vyvinul jakožto reakce na monismus (což je v podstatě myšlenka, že rozmanitost bytí je pouze zdánlivá a že vše spočívá na jednom

⁷ Tato myšlenka samozřejmě nepochází až od pluralistických myslitelů a můžeme ji datovat až k dílům Johna Locka věnujícím se náboženské toleranci.

⁸ Za nejvýznamnějšího zástupce této myšlenky pak můžeme označit Roberta Dahla a jeho teorii polyarchie.

⁹ Smith, Martin (2006), s. 22.

¹⁰ Britannica 2008.

¹¹ Bevir, Mark (2012), s. 2.

¹² Evropská a především pak britská větev pluralismu se naopak paradoxně vyvinula ve specifický druh korporativismu. Více například Ben Jackson (2012), s. 105-128 a Marc Sears (2012), s. 40-59. In: *Bevir, Mark, Modern Pluralism. Anglo – American Debates Since 1880* (New York: Cambridge University Press).

¹³ Jurek, Petr (2017).

¹⁴ Například Bentley, Arthur (1908), s. 200-222.

¹⁵ Smith, Martin (2006), s. 23.

¹⁶ Fiala, Petr – Mareš, Miroslav (2005), s. 236.

jediném, neměnném principu¹⁷ – se všemi společensko-politickými implikacemi, které z takového pohledu na svět vyplývají) a na ideu absolutistického státu¹⁸, který zcela neuznává jak pluralitu názorů, tak politického života. Zatímco zastánci absolutismu tvrdili, že suverenita státu leží v rukou absolutního monarchy, předchůdci dnešních pluralistů namítali, že suverénem není samojediný monarcha, nýbrž lid. Tato myšlenka se pak po několik staletí rozvíjela v souvislosti s vývojem kontinentálního filosofického a politického myšlení a tehdejší pluralisté (ačkoli se tak samozřejmě neoznačovali, jelikož samotný termín pluralismus se v akademickém slovníku objevuje až na počátku 20. století) se na jejím základě začínali zabývat otázkami, které jsou tématem debat i dnes, tedy například existencí a rolí skupin ve společnosti, vztahem státu a skupin atd. Stejně jako v USA, i v Evropě pluralističtí myslitelé prokázali velkou flexibilitu a schopnost zasazovat základní myšlenky směru do dobového kontextu a reagovat na aktuální problémy. Nejvýznamnější rozvoj pak pluralismus zaznamenal ve Velké Británii¹⁹, kde se v první polovině 20. století vyvíjel především v reakci na silnou roli státu²⁰.

¹⁷ Durozoi, Gerard – Roussel, Andre (1994), s. 187.

¹⁸ Smith, Martin (2006), s. 22.

¹⁹ Bevir, Mark (2012), s. 2-11.

²⁰ Smith, Martin (2006), s. 24.

3. Vývoj pluralistické tradice v USA

Tato práce se však zaměří na rozvoj pluralismu ve Spojených státech (ačkoli některé teze a myšlenky samozřejmě sdílí s pluralismem evropským), kde se rozvinul z poněkud praktičtějších důvodů – hlavním hybatelem byla obava z případného nárůstu moci státu a motivace tomuto vývoji zabránit²¹ a také snaha o udržení občanských svobod. V USA se také pluralismus vyvíjel díky jeho normativní přívětivosti a intuitivní příbuznosti pluralistických myšlenek s paradigmatem liberální demokracie, který je Spojeným státům vlastní²². Z teoretického a metodologického hlediska se pak americká větev věnuje tradičně funkcionalistickým a skupinově-teoretickým otázkám a motivům sociálně psychologickým a behavioralistickým²³.

3. 1. PODMÍNKY ROZVOJE AMERICKÉHO PLURALISMU

Pluralismus se jakožto komplexní politická teorie ve Spojených státech prosazoval postupně v několika vlnách a byl kontinuálně silně ovlivňován převládajícím politickým klimatem a stavem politické vědy jako takové. Dá se dokonce říci, že kritika, které se pluralistům v průběhu let dostalo, tedy silná normativní zatíženost či dokonce neobjektivnost, nepropojenost jednotlivých škol, slabá „návaznost“ myšlenek jednotlivých autorů, či fakt, že se teorie zdála být využitelná v podstatě pouze pro americký politický systém – tedy etnocentrismus²⁴, je do určité míry symptomatická pro kritiku směřovanou na politickou vědu jako takovou.

Než se však pustím do historie myšlenek amerických pluralistů, je nutné vysvětlit, vůči jakému vidění společnosti se tito myslitelé až do cca do poloviny 20. století vymezovali. Jednalo se o tzv. demokratické dogma, což je v podstatě představa o společnosti, ve které existuje (ve zjevné inspiraci například

²¹ Bevir, Mark (2012), s. 8.

²² Smith, Martin (2006), s. 31.

²³ Schubert, Klaus (1995), s. 177.

²⁴ Říchová, Blanka (2006), s. 151-152; srov. Gunnell, John (2012): 149-150.

Rousseauem či vnímáním státu německé filozofické tradice) jakási obecná vůle, která je vlastní veškerému lidu, která je komplexní a všeobecná a vláda je pak pouhým vykonavatelem takovéto vůle či, řečeno poněkud moderněji, veřejného mínění. Tato vůle pak byla vlastní veškerému lidu jako takovému. Stát byl v tomto pojetí vnímán jako jakýsi homogenní organismus, jehož části tvořily soudržný celek, jehož vyústěním byl právě lid a kolektivní vědomí celého národa²⁵.

3. 2. BENTLEY A POČÁTKY MODERNÍHO PLURALISMU

Již od přelomu 19. a 20. století se však tyto teoretické předpoklady dostaly do rozporu se zjevně rozdílným způsobem fungování americké politické praxe – jinými slovy, začaly se rozevírat pomyslné nůžky mezi převládající demokratickou teorií a reálnou politikou. Na tento problém upozornil de facto otec americké pluralistické teorie Arthur F. Bentley, který roku 1908 ve své knize *The Process of Government: A Study of Social Pressures*, ve které argumentoval, že společnost není žádnou jednolitou vrstvou navzájem si podobných občanů, nýbrž spíše součtem jednotlivých skupin, které dohromady tvoří společnost. Neexistuje žádný všeobecný zájem či relevantní veřejné mínění (tyto myšlenky byly dle Bentleyho až absurdní), nýbrž je realitou, že jednotlivé skupiny mají své specifické, partikulární zájmy, které mezi sebou soutěží, agregují se a snaží se své zájmy prosadit všemi dostupnými prostředky. Konflikt či napětí mezi skupinami jsou pak brány jako přirozený a žádoucí prvek fungování společnosti. Tento proces utkávání se skupin pak dle Bentleyho vytvoří rovnováhu, přičemž rolí státu (čímž měl na mysli vládu) je upravovat a prosazovat podmínky soutěže skupin, které se chovají ve společnosti dle stejné logiky jako jednotlivci²⁶. Bentley také postavil vládu do role pouze jedné ze zájmových skupin společnosti (zde je opět nutné zdůraznit, že veškeré poznatky byly aplikovatelné pouze na

²⁵ Gunnell, John (2012), s. 129-133.

²⁶ Pro kontext doplňuji, že Bentley psal v době tzv. trustbusting, tedy boji státu proti mocným (především pak železničním a těžebním) společnostem, jež vytvořily ve svém oboru monopol, který se stát rozhodl rozbít. Otázka vlivu takovýchto skupin tak byla tehdy navýsost aktuální.

americké politické prostředí), fungující dle stejné logiky a zákonitostí, jako skupiny ostatní²⁷. Bentleyho práce (ač průkopnická v tom smyslu, že se odklonila od v té době převládajícího důrazu na studium státu a státních institucí směrem ke studiu faktorů reálně ovlivňujících faktické politické procesy) nezasáhla ve své době do převládajícího akademického diskursu tak výrazně, jak bychom dnes možná očekávali. To bylo způsobeno především faktem, že Bentley psal z vnějšku akademického prostředí, jelikož se v době vydání své průlomové knihy již živil jako žurnalista a nedlouho poté se stáhl do relativního ústraní veřejného života. Jeho myšlenky se tedy prokousávaly do všeobecného politologického podvědomí relativně pomalu a bylo potřeba delšího času, než dosáhl náležitého uznání²⁸. Tuto situaci měla na svědomí i specifická rigidní situace na amerických univerzitách, kde se zkoumání politiky odvíjelo především od studia americké ústavy a reálnému fungování politického života se povětšinou nevěnovalo tolik pozornosti, jak by bylo záhodno²⁹.

Ačkoli Bentley nebyl jediný, kdo v akademických kruzích poukazoval na roli mnohosti zájmů v tehdejší americké společnosti, většina tehdejších autorů se nadále úzkostlivě držela výše zmíněného demokratického dogmatu. Ne, že by si tehdejší političtí vědci nebyli vědomi rozporu mezi převládající teorií a reálným fungováním unie, nicméně měli problém tuto novou realitu z demokratického pohledu ospravedlnit. Na povrch se tak opět dostávaly debaty, které se v americké politice v určité míře a v různých kontextech vedly již od tvorby ústavy, tedy debaty na téma vlivu kulturní, politické či ekonomické diverzity na

²⁷ Bentley, Arthur (1908), s. 175-244.

²⁸ Gunnell, John (2012), s. 134-136; srov. Říchová, Blanka (2006), s. 145-146; Smith, Martin (2006), s. 25.

²⁹ Říchová, Blanka (2006), s. 29-33.

Ohledně díla *The Process of Government* je nutné poznamenat, že se Bentley primárně zaměřuje na problémy metodologie politické vědy a úvahy o vhodném způsobu zkoumání politiky tvoří značnou část knihy. Také se nedá říci, že by se snažil o vytvoření nějaké všeobecné teorie skupin, která by zcela vysvětlovala fungování státu. Z textu je obecně zřejmé, že ačkoli se Bentley dovolává více empirického přístupu ke zkoumání politiky, sám neměl (což je vzhledem k roku vydání zcela pochopitelné) pro doložení svých tezí dostatečné prostředky (na což sám v textu upozorňuje). Je proto vhodné hodnotit jeho dílo jakožto inspirativní počátek pro další debatu jak o metodologii, tak o roli skupin a nesnažit se v něm hledat například všeobecnou teorii fungování státu atd., viz Bentley, Arthur (1908), passim.

možnost vytvoření funkční a stabilní demokratické společnosti. Jinými slovy, rozpad ideje o homogenitě společnosti byl mnohými vnímán jako hrozba a bylo tedy zřejmé, že je nutné upravit teorii demokracie tak, aby lépe odpovídala realitě politického života. Realitě, v níž hrály nezastupitelnou roli zájmové skupiny a jejich snahy prosadit své zájmy³⁰.

3. 3. CESTA K PLURALISMU JAKO TEORII DEMOKRACIE, ZMĚNA VNÍMÁNÍ ZÁJMOVÝCH SKUPIN

Léta následující po konci první světové války se tedy vyznačovala snahou skloubit čím dál tím očividnější roli zájmových skupin se zažitou představou o zastupitelské demokracii jako vhodném demokratickém zřízení, s demokracií plnící funkci manifestace jakéhosi národního ducha, s představou o jednotném státu. Toto napětí se odráželo i v normativním vnímání zájmových skupin jako takových. Ty v této době ještě stále nebyly brány jako něco, co by demokracii snad mělo prospět. V úvahách dobových politických vědců byly skupiny brány jako zřejmě přirozené součásti politického procesu, ovšem součásti, které musejí být státem silně regulovány tak, aby byl potlačen jejich potenciál rozdělovat společnost³¹. Stejně tak u některých autorů převládal sentiment, že samotná mnohost, rozličnost názorů a cílů jednotlivých skupin by neměla být nijak oslavována, cílem by mělo být tyto rozdílnosti spíše eliminovat a stát by se měl pokoušet o homogenizaci společnosti.

Význačný zlom pak znamenala práce jednoho z nejvýznamnějších politických vědců 20. století Waltera Lippmanna, který ve stati *Phantom Public* již zaujal k roli zájmových skupin poněkud smířlivější postoj. Pokračoval v kritice tradiční ideje demokracie, kterou označil jako nedosažitelný ideál a zaujal relativně střídmý a rezervovaný postoj k reálným limitům demokratického státu. Role státu vůči zájmovým skupinám spočívala z jeho pohledu převážně v kontrole,

³⁰ Gunnell, John (2012), s. 136-137.

³¹ Americký *struggle* s balancováním pozitivního normativního smýšlení jak o mnohosti, tak o jednotnosti můžeme sledovat po celou dobu vývoje amerického politického myšlení – od postoje k frakcionalismu v dobách americké revoluce, přes analyzovanou roli zájmových skupin až do dnešních dob a roztržitějšímu postoji k postavení národnostních, kulturních či genderových minorit.

aby si žádná jedna skupina nevytvořila takovou pozici, aby získala vůči ostatním neférové výhody a mohla si přivlastňovat roli vyjadřovatele obecného veřejného mínění – na tuto roli žádná skupina neměla právo³².

Debaty v podobném duchu pokračovaly v podstatě po celá dvacátá a třicátá léta. Pro mnohé konzervativní (ale i progresivní) politické myslitele znamenal rozvoj pluralismu a pragmatismu hrozbu. Kritizovali vzdání se ideje státu jakožto celospolečenského étosu a rovněž se obávali i rezignace na normativní aspekty politické vědy. Pluralisté však nadále napadali ideje jako obecné mínění v jeho starším smyslu chápání. Přinesli vizi, že se preference lidu manifestuje v procesu střetávání se protichůdných zájmů různých skupin na jasně daném ideologickém podkladu, či řečeno dnešní terminologií hříšti, na němž se všichni aktéři shodli a nerozporují ho. To však dle jejich názoru nebylo demokracii ke škodě – pouze to znamenalo rozvrácení nerealistického a falešného stereotypu o tom, co má moderní demokracie vlastně představovat. Tyto teze, artikulované především Johnem Dickinsonem tak poprvé hodnotily existenci a roli skupin v moderních Spojených státech ryze pozitivně³³. Stejně tak se v rámci vzestupu behavioralistického přístupu a příklonu ke kvantitativním metodám³⁴ výzkumu změnil i pohled na některé z dříve zdánlivě nezbytných aspektů fungující demokracie³⁵. Myšlenky pluralismu se tak v polovině 30. let staly primárním paradigmatem, jakým američtí političtí vědci nahlíželi na soudobou společnost a pluralismus se stal de facto součástí liberálního pohledu na svět, pohledu specificky amerického³⁶. Jistě tomu pomohly i význačné změny v politice federální vlády manifestované především programem *New Deal* prezidenta

³² Gunnell, John (2012), s. 140-141, 258.

³³ Dickinson, John (1930), passim.

³⁴ Z dnešního pohledu se však dá dle mého názoru konstatovat, že dostupná metodologie nebyla v této době dostačující k plnému pochopení společnosti a role pozitivistického přístupu by byla vhodnější jako spíše doplňková k tradičnímu kvalitativnímu/normativnímu vnímání politických věd.

³⁵ Například nízká občanská participace přestala být nahlížena jako příznak apatie, nýbrž spíše jako znak společenské stability atd.

³⁶ Gunnell, John (2012), s. 140-147, 257-260.

Franklina Roosevelta, který opět otevřel otázky o roli a moci federální vlády vůči menším společenským jednotkám federace – státům či zájmovým skupinám³⁷.

I díky svému k přimknutí k liberálnímu vidění světa se stal pluralismus mezi léty 1935 a 1940 objektem velmi příkré kritiky vedené z obou stran ideologického spektra, a to především emigranty z válkou rozvrácené Evropy. Tito kritici poukazovali na zkušenost Výmarské republiky, jejíž politický systém byl extrémně polarizovaný a rozdrobený a sloužil mnoha pluralistickým teoretikům za vzor i díky předpokládané schopnosti takového politického systému odolat hrozbě totality. Praxe však ukázala, že liberální režim a společenský pluralismus ve Výmarské republice nejenže nedokázal účinně odvrátit hrozbu totality, naopak se dalo soudit, že byl jedním z důvodů nástupu nedemokratického režimu k moci. Tato kritika pak vedla k vysoce ceněné obraně americké politiky z pera Pendeltona Herringa (významného představitele teorie behaviorismu³⁸), který označil veškeré sporné aspekty americké politické reality – specifické zájmy, roli kapitálu, byrokracii, propagandu atd. – jako zcela nezbytné pro funkční demokratický proces. Ideu, že se moc ukrývá ve státu či snad v právu, odsoudil jako fikci a argumentoval, že demokracii mohou badatelé nalézt v konkrétních procedurách, skrze které se vládnutí v praxi utváří. Cílem demokratického procesu by tak podle Herringa mělo být balancování různých zájmů skrze vyjednávání. Vyzdvihoval decentralizovaný systém amerických politických stran a politiku viděl jako hru zájmových skupin zprostředkovanou právě efektivními politickými stranami a silným vedením³⁹.

3. 4. POVÁLEČNÝ ZLOM V PLURALISTICKÉ TEORII

V literatuře zabývající se pluralismem se povětšinou poukazuje na zřetelný zlom mezi předválečným a poválečným americkým pluralismem⁴⁰. Ryze výkladová,

³⁷ Dahl, Robert (1982), s. 105; srov. Gunnell, John (2012), s. 146; Smith, Martin (2006), s. 24.

³⁸ Říchová, Blanka (2006), s. 35.

³⁹ Gunnell, John (2012), s. 147-149; srov. Lehmann-Haupt, Christopher (2004); Gunnell, John (1996), s. 259.

⁴⁰ Smith, Martin (2006), s. 31.

sumarizující literatura pak často dokonce přeskakuje od Bentleyho až k Davidu Trumanovi (jehož práci představím v příští kapitole) a takřka půlstoletí vývoje amerického pluralismu tak de facto ignoruje. Tento přístup má svou logiku. Pováleční teoretici se totiž hlásili k v té době přelomovému behavioralistickému přístupu, který velmi razantně odmítal předválečnou politologickou školu, kterou považoval za příliš formální a popisnou⁴¹. Zdálo by se tedy, že přinášeli do americké politické tradice v oblasti zkoumání role zájmových skupin nové, až revoluční myšlenky. Gunnell⁴² však argumentuje, že se jednalo spíše o těžko pochopitelnou „intelektuální amnézii“ poválečných politologů, kteří, buď díky potřebě distancovat se od kritizované předválečné politologie, nebo možná díky neznalosti rozsáhlých předválečných debat na pluralistická témata, či snad kvůli zachování pozlátka novosti svého přístupu, jen opravdu zřídka odkazovali na předválečné autory jiné nežli Arthura Bentleyho. Gunnell⁴³ však tvrdí, že behavioralistický přístup přinášel nanejvýše reformaci předválečných myšlenek na téma pluralismu a že díla autorů, jimž budou patřit nadcházející kapitoly, jen zřídka přinášely myšlenky a argumenty, které již nebyly vyřčeny v rozsáhle debatě předválečné⁴⁴. Počínaje Trumanovým dílem *The Governmental Process* z roku 1951 začíná v USA pluralistická debata v podstatě od začátku, maximálně na podkladech spíše vágního využití Bentleyho myšlenek. Toto vědomé odmítnutí předválečného pluralistického myšlení jistě uvolnilo poválečným autorům (kteří prokazovali pouze vágní znalost myšlenkové tradice, na kterou navazovali) ruce pro svébytné zkoumání fenoménu pluralismu bez zatížení kontroverzní tradicí oboru, důsledkem však bylo i znovuotevírání témat, kterým

⁴¹ Říchová, Blanka (2006), s. 32-33.

⁴² Gunnell, John (2012), s. 149-151.

⁴³ Gunnell, John (2012), s. 152-153.

⁴⁴ Ačkoli bylo odmítnutí předválečné politologie do značné míry pochopitelné – byla opravdu příliš zaměřena na studium ústavy a institucí a ne zcela reflektovala realitu, nezdá se, že by bylo paušální odmítnutí poznatků o pluralismu opodstatněné. Například Lindblom ve svém zajímavém a upřímném článku o politologii 40. a 50. let přiznává, že postoj poválečných vědců byl z velké části zapříčiněn přílišným nadšením z nových metodologických možností a z nereálných očekávání ohledně „scientifikace“ společenských věd. Více In: Lindblom, Charles (1997), *passim*.

byla již v první polovině 20. století věnována politickými vědci více než dostačující pozornost.

3. 5. DAVID TRUMAN A NÁVRAT KE KOŘENŮM PLURALISTICKÉ DEBATY

Jak jsem již uvedl v minulé podkapitole, nová generace poválečných politologů ve svém behavioralistickém nadšení odvrhla práce pluralistů předválečných škol a navrátila se až na počátek moderního pluralistického myšlení – k práci Arthura Bentleyho. Právě na tohoto autora (hovoří se dokonce o Bentleyho znovuzkříšení pro americkou veřejnost) se odkazuje první z nejvýznamnějších pluralistických vědců poválečné éry David Truman. Pokud bychom měli jeho dílo shrnout, dalo by se říci, že nabízel veskrze pozitivní náhled na zájmové skupiny, jejichž funkci popisoval jako zcela integrální pro politický proces a samotná tvorba politik by bez nich byla nemožná. Skupiny pak v Trumanově pohledu operují v rámci ideologického konsenzu, který přináší pravidla hry, dle kterých se skupiny řídí. Úlohou státu je pak tato pravidla tvořit a vymáhat tak, aby zájmové skupiny ve finále vytvořily rovnovážný stav⁴⁵. Právě otázce rovnováhy skupin se Truman intenzivně věnoval. Měla být zaručena tím, že by žádná skupina nekontrolovala více než jednu oblast zájmů⁴⁶ – jinými slovy, že by nedocházelo například k přílišné transgresi, tedy k „přelévání“ vlivu z jedné oblasti do druhé, například z oblasti ekonomické do oblasti politické. Používal metaforu „vyváženého kola“, ve kterém by se poražené zájmové skupiny přeskupily a reformovaly tak, aby se v dalším kole vyjednávání vrátily (jako tzv. potenciální skupiny) opět silnější a lépe připravené hájit své zájmy⁴⁷. Skupiny pak vnímal převážně z ekonomického pohledu⁴⁸ a tvrdil, že změny se vytvářejí v opakujících se protichůdných vlnách mobilizace zájmů⁴⁹.

⁴⁵ Tamtéž, s. 149.

⁴⁶ Říchová, Blanka (2006), s. 147-148.

⁴⁷ Truman, David (1951): 514-515.

⁴⁸ Schlosberg, David (2006), s. 145.

⁴⁹ McFarland, Andrew (1991), s. 259-260.

Zajímavé pak je, že zmíněný konsenzus Truman⁵⁰ definuje poněkud neobratně jako „obecně zastávané, neorganizované zájmy“, aby se pak v rozvoji této argumentace dostal k tomu, že v USA tyto hodnoty reprezentuje „férové jednání“ formulované například v *Bill of Rights*. Tyto hodnoty pak tvoří jakýsi „demokratický tmel“, který má podporu masové společnosti a vlastně pak drží společnost, která je jinak ve víru konfliktů jednotlivých zájmových skupin, pohromadě. Jeho předpokládaná existence je tedy pro jím popisovaný systém zcela nezbytná.

Ačkoli se Truman zaměřil na formalizaci teoretického přístupu pluralistického pohledu na společnost, například vytvořením detailních typologií skupin či nevděčným pokusem o vytvoření vhodné definice zájmových skupin⁵¹ (což dává smysl i proto, že jádrem jeho kritiky předválečných politologů byla jejich neschopnost vytvořit „opravdovou“ teorii⁵²), nedá se říci, že by přinesl do teoretické debaty o roli zájmových skupin v americké společnosti mnoho nových myšlenek, a jeho přínosem bylo spíše znovuotevření starších debat v novém prostředí behavioralistické tradice, stejně jako zmiňované znovuobjevení díla A. Bentleyho pro americkou veřejnost.

3. 6. ROBERT DAHL A PŘÍKLON K „EMPIRII“

Za jeho následovníka v myšlenkové tradici pluralismu je pak považován Robert Dahl, který otázkám rolí skupin ve společnosti a problémům reálných limitů demokracie věnoval celý svůj bohatý profesní život. Jakožto představitel a do určité míry i mluvčí⁵³ behaviorálního přístupu ve svém díle ještě více než například Truman vycházel z empirických výzkumů, kterými pak dokládal své myšlenky a argumenty. Nejlépe je to vidět ve známé práci *Who Governs? Democracy and Power in an American City*. Zde předkládá detailní rozbor vlivů na rozhodovací proces v typickém americkém městě a dochází k závěrům, které

⁵⁰ Truman, David (1951), s. 512-513.

⁵¹ Říchová, Blanka (2006), s. 147-148.

⁵² Gunnell, John (2012), s. 149.

⁵³ Dahl, Robert (1961a), *passim*.

do značné míry odpovídají jeho teoretickým předpokladům (tedy, že moc je rozdělena mezi navzájem si konkurující zájmové skupiny; analýza však odhalila například také signifikantní roli starosty). Zároveň zde jeho výzkum ukazuje, že moc v samotných zájmových skupinách je držena pouze úzkou skupinou jejich elitních představitelů. Dahl proto argumentuje, že pro fungující demokracii je dostačující relativně apatická masová populace, jejíž zájmy jsou reprezentovány právě rozličnými skupinami, respektive elitami těchto skupin⁵⁴.

Ve svých prvních dílech – *Politics, Economics, and Welfare*, kterou napsal společně se svým kolegou z Yaleovy univerzity Charlesem Linblomem, *A Preface To Democratic Theory* představil svůj proslulý koncept polyarchie ve smyslu nutně nedokonalé formy demokracie, se kterou se můžeme setkat v reálném fungování moderních států. Kromě zmíněného konceptu také představil koncept „amerického hybridu“, který dle jeho názoru nejlépe odpovídal politické situaci v USA. Ten v podstatě odpovídá ideálnímu stavu pluralistické demokracie tak, jak jej představil on i předešní pluralističtí myslitelé – pod hladinou klasické politiky se odehrává boj jednotlivých skupin o přerozdělování prostředků a vládnoucí skupinou jsou de facto organizované minority, které nikdy nekončícím vyjednáváním bez přestání prosazují své zájmy. Zmíněná hladina, kterou občané obecně vnímají jakožto reálnou politiku, je pouze povrchní manifestace oněch důležitých konfliktů, kterých se účastní zájmové skupiny. Dahl zde dále odmítá jak obavy z tyranie většiny (ta nemůže existovat, jelikož ve skutečnosti vládou menšiny), tak relativizuje reálný význam voleb pro manifestaci zájmů společnosti. Optimisticky také tvrdí, že charakteristikou „amerického hybridu“ je silná pravděpodobnost, že legitimní a aktivní skupina bude systémem efektivně vyslyšena⁵⁵. Pokud se v reakci na útlak žádná taková aktivní opoziční skupina nevytvoří, dá se usuzovat, že to znamená, že útlak není tak výrazný, aby si

⁵⁴ Dahl, Robert (1961b).

⁵⁵ Dahl, Robert (2006), s. 124-151.

vysloužil jakoukoli legislativní či jinou změnu⁵⁶. Jinými slovy – utlačovaná skupina má možnost se ozvat, a pokud to neudělá, je to signál systému, že je vše v pořádku. Dá se také říci, že Dahl rozlišoval americký pluralismus v protikladu vůči totalitním režimům⁵⁷.

Zároveň dále rozpracoval myšlenky Bentleyho a Trumana. Například zastával názor, že pro stabilní společnost je záhodné členství jednotlivců v mnoha skupinách různých typů⁵⁸. Stejně tak si (ačkoli stále zastával názor, že skupiny jsou centrální pro zdárný politický proces a že spory mezi nimi se týkají pouze distribuce moci v pevně daném systému, na jehož struktuře se všichni aktéři shodují) uvědomoval i jejich potenciální nebezpečnost. Především pak proto, že organizující se občané mají větší vliv než neorganizovaní, partikulární zájmy získávají převahu nad zájmy obecnými a skupiny vládnou nerovnými zdroji a v samotných skupinách existuje nerovnováha mezi jejími lídry a prostými členy⁵⁹.

⁵⁶ Smith, Martin (2006), s. 26.

⁵⁷ Gunnell, John (2012), s. 151.

⁵⁸ Adcock, Robert – Vail, Mark (2012), s. 217.

⁵⁹ Fiala, Petr – Mareš, Miroslav (2005), s. 238-239.

Jak Dahlova práce, tak i díla ostatních vlivných pluralistických autorů 50. a 60. let byly v důsledku vietnamské války a boje za občanská práva menšin v USA zcela oprávněně silně kritizovány (tyto události zasadím do odpovídajícího kontextu v následující kapitole). Dahl i jiní byly schopni na výtky kritiků reagovat dle vzoru reformovaného pluralismu či neopluralismu, nicméně jádro jeho přínosu pro vývoj pluralismu je právě v jeho pracích z období po 2. světové válce. To, že jsem zde zmínil pouze tato Dahlova díla, tak neznamená, že v následujících desetiletích nezaznamenal další zajímavý myšlenkový posun. V jeho dalším prozkoumání mi však brání omezená délka práce.

4. KRITIKA PLURALISMU A JEHO PŘEROD

Ačkoli se ještě počátkem 60. let 20. století mohlo zdát, že se pluralismus a behavioralistická metodologie staly obecně akceptovaným paradigmatem americké politické vědy, tento stav dlouho nevydržel a pluralističtí autoři se ocitli pod vlnou kritiky hned z několika ideologických perspektiv. Ironií je, že jádro kritiky bylo podobného rázu, kterým behavioralisté jen o dekádu dříve odmítli předválečnou generaci amerických politologů. Začalo být zřejmé, že pluralistická teorie tak, jak ji předkládali Truman, Bentley či jejich kolegové, byla příliš optimistická ohledně reálné moci institucionálně znevýhodněných skupin. Jasným důkazem rozporu mezi politickou teorií a praxí bylo jak postavení hnutí za občanská práva (civil rights movement), tak hnutí odmítající probíhající válku ve Vietnamu. Obě hnutí, ačkoli početná, dobře organizovaná a prosazující legitimní zájem (a tedy splňující podmínky pro úspěšné prosazení svých zájmů), byla de facto vyloučena z rozhodovacího procesu, či byla jejich role neúměrně minimalizována⁶⁰. Idea, že pluralismus ve svém důsledku vede ke společenskému konsenzu, rovnováze, se tak ukázala jako nepravdivá⁶¹. Podobně jako již v předválečných debatách, teoretickým jádrem sporů byla role a povaha státu. Jak jsem konstatoval výše, pro pluralisty byl stát jen jakýmsi mediátorem sporů, rozhodčím, který měl zaručovat rovné postavení zájmových skupin, byl neutrální a nezaujatý. To se však evidentně nezakládalo na pravdě a bylo zřejmé, že určité skupiny dosáhly u státu privilegovaného postavení. Stát byl totiž zcela zjevně ideologicky a historicky zatížen, a zatímco některé skupiny (například průmyslové či podnikatelské) měly ke zdrojům takřkajíc dveře otevřené, jiné se nacházely zcela izolovány. S kritikou přišli i zástupci levé strany ideologického spektra, kteří poukazovali snahu pluralistů legitimizovat (a idealizovat) tehdejší politickou situaci v USA. Stejně tak samotný behavioralistický koncept byl v 60. a 70. letech kritizován svou schopnost

⁶⁰Rovněž můžeme vidět nedostatečnost Trumanova modelu, který zájmové skupiny vnímal pouze z ekonomického hlediska. Obě zmíněné skupiny však působily spíše politicko kulturní rovíně.

⁶¹Smith, Martin (2006), s. 27.

analyzovat pouze viditelné, pozorovatelné projevy moci a pro svou neschopnost odhalovat skryté struktury silně ovlivňující politické dění⁶².

Zástupci teorie elit pak kritizovali pluralisty za ignorování rozdělení společnosti na elitu a masy. Zatímco pluralisté předpokládali snahu lídrů zájmových skupin o dosažení zájmů členů skupin, elitáři předvíдали spíše jejich snahu o udržení se v pozicích moci. Stejně tak poukazovali na fakt, že význačné zájmové skupiny měly jen zřídka vnitřní demokratické principy – naopak byly povětšinou vedeny hrstkou elitních aktivistů. Ti však rozhodně nebyli nijak „rozliční“⁶³, elity se evidentně rekrutovaly z předem daných vrstev společnosti, především pak ze středních a vyšších⁶⁴. Se zajímavým konceptem přišel jeden z nejvýznamnějších kritiků pluralismu a představitel plura – elitistické teorie Theodore Lowi, který si všiml, že klasický pluralismus, tak jak ho známe z děl výše zmíněných autorů, můžeme najít v policy oblastech, kde jsou potenciální výhody nedělitelné. Za příklad se dají uvést různé vládní regulace. Naopak pokud jsou výhody dělitelné, pravděpodobně se jejich rozdělování bude odehrávat dle plura – elitistického konceptu. Dle tohoto pohledu si elity brání své výsostné postavení, navzájem si vyměňují dělitelné výhody mezi sebou tak, aby se udržely u moci a u přístupu ke zdrojům. Zde můžeme hovořit například o situacích okolo grantů, státních konstrukčních projektů, daňových úlev atd. Situace, kdy vláda navrhuje výraznou redistribuci bohatství z jedné ekonomické vrstvy k druhé, pak dle Lowiho do určité míry připomíná třídní boj⁶⁵.

Z obecného hlediska pak bylo poukazováno na to, že popisované modely ideální demokracie se až příliš zakládají na ryze amerických hodnotách (což samozřejmě mohlo být způsobeno atmosférou studené války a potřebou vykreslit americký

⁶² Říchová, Blanka (2006), s. 151-153; srov. Fiala, Petr – Mareš, Miroslav (2005), s. 240-242; Schlosberg, David (2006), s. 145-146; Gunnell, John (2006), s. 152-153.

⁶³ Nedokonalý překlad vhodnějšího anglického *diverse*.

⁶⁴ Dye, Thomas – Ziegler, Harmon (2009), s. 10-11, 197-198.

⁶⁵ McFarland, Andrew (1987), s. 133-136; Lowi, Theodore (1964), *passim*.

politický systém jakožto protiklad k autoritářskému východnímu bloku)⁶⁶. Rovněž Trumanova logika potenciálních skupin byla zpochybněna prací Mancura Olsona, který zpochybnil motivaci jednotlivců k aktivní účasti ve skupinách. Olson ve zkratce tvrdil, že pro jedince není racionální aktivně se zapojovat do činnosti skupiny, z jejíž činnosti bude mít pouze nepatrný zisk, který nepřekročí vynaložené úsilí jedince při prosazování kolektivního zájmu. Takovéto masové skupiny se tak často potýkají s tzv. „free rider“ problémem, tedy situací, že se většina občanů aktivně nezapojuje do prosazování skupinových zájmů a raději doufá, že situaci vyřeší někdo jiný. To pak dělá menší, organizovanější skupiny relativně efektivnější⁶⁷.

4. 1. KRITICKÝ PLURALISMUS A NEOPLURALISMUS

Jak jsem již zmínil v úvodu, pluralistické myšlení je velice tvárné a během své existence se dokázalo několikrát přeformulovat a úspěšně vstřebat kritiku z vnějšku. Nejinak tomu bylo i v tomto případě, kdy i ti nejvýznamnější a nejkritizovanější autoři (Dahl) dokázali úspěšně revidovat své myšlenky, či se dokonce stát lídry v novém pojetí svého směru (Lindblom, více níže). Především však bylo zřejmé, že ryze pozitivní vnímání role zájmových skupin v procesu demokracie již nebylo dále udržitelné.

Jak již bylo řečeno, u některých autorů, i díky délce jejich profesní kariéry, nelze jednoznačně určit, k jakému proudu je v rámci pluralismu přiřadit. Například Charles Lindblom v padesátých letech po boku Roberta Dahla formuloval teorii polyarchie⁶⁸, aby v reakci na zmíněnou kritiku mnoho ze svých postojů přehodnotil⁶⁹ a stal se vůči pluralistickému fungování (a především pak vůči přílišné roli) korporací velmi kritickým⁷⁰.

⁶⁶ Například Gunnell, John (2006), s. 151.

⁶⁷ Russell, Hardin (2013).

⁶⁸ Dahl, Robert – Lindblom, David (1963).

⁶⁹ Říchová, Blanka (2006), s. 155.

⁷⁰ Lindblom myšlenky příbuzné pluralismu a behavioralismu mimochodem uplatňoval i ve svém dalším výzkumu, když byl de facto zakladatelem inkrementalisticky – individualistického přístupu k analýze

4. 2. NEOPLURALISMUS JAKO NEORGANIZOVANÝ MYŠLENKOVÝ PROUD

Od konce 60. let se pluralismus rozvíjel v nepřeberném množství prací politických vědců z celých Spojených států. Jelikož je díky tomu náročné určit jakýkoli text jako „kanonický“ pro vývoj celého směru, je nejlepší samotný termín neopluralismus definovat jakožto syntézu výzkumu zaměřujícího se na otázky kdo drží moc a nad kým ji uplatňuje v různých sférách tvorby policy. Tyto výzkumy pak zohledňují jak kritiku klasického pluralismu, tak další poznatky politických (i jiných) věd z druhé poloviny 20. století, které neopluralističtí vědci úspěšně integrovali do svých teorií⁷¹.

(Neo) pluralističtí myslitelé se museli vypořádat s rozsáhlou kritikou, které se dostalo jejich předchůdcům. Jako první se dá zmínit kritika ze strany *multiple elite-theory*, která poukázala na to, že vliv zájmových skupin se jen zřídka kdy projevoval na celonárodní úrovni a že se spíše daly vyhledat jednotlivé „ostrůvky oligarchie“, tedy úzké, specifické oblasti, ve kterých dosáhly vlivné, leč jednostranně zaměřené skupiny kontrolu nad legislativním procesem. Na tyto poznatky paralelně navázala i věda ekonomická, která poukázala na to, že státní regulace měly za následek vznik specializovaných skupin, kterým se často povedlo ovládnout regulační agentury, a vlivné skupiny pak v podstatě regulovaly samy sebe. V tomto pohledu tak existovaly stovky jednotlivých politických arén, z nichž mnoho bylo pod kontrolou partikulárních elit. Zástupci zájmových skupin, úředníci a členové relevantních členů kongresu tak tvořili tzv. *subgovernments*, které ovládaly partikulární obor a pracovaly de facto ve svůj

rozhodování a tvorbě policy. Jeho přínos ve zkratce spočíval v tom, že vnímal změnu v politickém směřování skrze postupné, pomalé a částečné změny jednotlivých politik, přičemž argumentoval tím, že tvůrci rozhodnutí (například státní úředníci atd.) jen zřídka svá praktická rozhodnutí vykonávají na ideologickém základě. Dále byl jedním z prvních pluralistů, který pracoval na individuální rovině analýzy. Více například Lindblom, David (1959), *passim*; srov. Fiala, Petr – Schubert, Klaus (2000), s. 26-28; McFarland, Andrew (1987), s. 137; Hayes, Michael (2013).

⁷¹ McFarland, Andrew (2004), s. 2-7.

prospěch a rovněž se snažily zabránit vlivům přicházejícím z vnějšku takových *subgovernments*⁷².

Tyto poznatky pak odpovídaly již zmíněným závěrům M. Olsona a jeho práce *The Logic of Collective Action*, ve které Olson, inspirován racionalistickými modely, předvídal převahu partikulárních profesionálních zájmů před neorganizovaným zájmem veřejným. Jeho teorie se celkově zdála jako více než vhodná k vysvětlení logiky tvoření a fungování zájmových skupin, nicméně při zkoumání reálného fungování amerického politického systému se ukázalo, že zájmové skupiny se tvoří i v situacích, ve kterých by se dle Olsonova modelu tvořit neměly. Další výzvou tak bylo vyřešit paradoxní situaci, kdy politická věda měla k dispozici kvalitní a respektovanou teorii, která přesvědčivě vysvětlovala, proč by se zájmové skupiny tvořit neměly, realita však ukazovala pravý opak. Částečné vysvětlení tohoto jevu poskytuje existence tzv. *interest group sustainers*, tedy jakýchsi podporovatelů, udržovatelů zájmových skupin. Těmi mohou být například určití „političtí podnikatelé“, patroni, jež jisté zájmové skupiny finančně podporují z morálních důvodů, či samotný stát, který existenci některých skupin zajišťuje skrze granty či příspěvky⁷³.

A právě role státu byla dalším problémem, který žádal vysvětlení. Teze klasických pluralistů, že státní instituce jednají pouze jako výslednice sil, které přicházejí ze zájmových skupin, již nebyla dále udržitelná. Z empirického výzkumu bylo zřejmé, že se instituce v některých případech rozhodují zcela autonomně. A to především v situacích, kdy byly různé strany problémů zastupovány alespoň do určité míry rovnoměrně. To neznámá, že by snad platila Trumanova teze o *potencial groups*, tedy, že se takové skupiny utvořily

⁷² Tamtéž, s. 33-37.

⁷³ Tamtéž, s. 43-50.

přirozeně v reakci na přílišný vliv jedné ze stran, pouze, že v *některých* situacích taková konstelace nastala⁷⁴.

Co se týče tvorby policy, kromě již zmíněného Lindblomova konceptu inkrementalismu, tedy postupného tvoření policy (který našel uplatnění kromě jiného při vysvětlování tvorby rozpočtů), přišel neopluralismus s několika dalšími zajímavými koncepty. *Subsystem cycles* teorie tvrdí, že se v systému tvorby policy střídají období rutiny, kdy určitý *policy subsystem* pracuje a rozhoduje dle zavedeného pořádku v rámci nastaveného rozložení sil mezi zájmovými skupinami, a období *high politics*, kdy toto ekvilibrium změní rozhodnutí vyšší politické moci, většinou pak prezidenta, kongresu či nejvyššího soudu. Stejně tak si neopluralisté povšimnuli, že se utvářejí dlouhodobě trvající *policy koalice*, které z různých důvodů dlouhodobě sledují stejné cíle. Mezi aktéry takových koalic se dají řadit například zástupci zájmových skupin, vládní úředníci, členové kongresu či vlivní žurnalisté a akademici. Nejzajímavějším konceptem je pak dle mého *punctuated equilibrium theory* (neboli teorie přerušovaných rovnováh), která tvrdí, že povětšinu času se policy příliš nemění a spíše se drží statu quo. Naopak výrazné změny přicházejí v reakci na významné události, jako jsou války, šoky a krize. V obou předchozích případech je zajímavé, že systém má zdá se tendenci navracet se po období změn zpět do statu quo, tedy do rovnováhy sil, na kterou byli vlivní aktéři zvyklí⁷⁵.

Posledním zajímavým poznatkem neopluralismu, který zde zmíním, je (logická) inklinace zájmových skupin prosazovat své zájmy ve specializovaných oblastech, ve kterých je nepravděpodobná jakákoli opozice ze strany veřejnosti. Ta je sice

⁷⁴ Tamtéž, s. 45-50.

Nemuselo jít jen o konflikt veřejnost vs. organizovaný zájem, takovouto konstelaci mohlo vytvořit i několik zájmových skupin ve vzájemné opozici.

⁷⁵ Tamtéž, 50-57.

schopná se agregovat, nicméně ne v okrajových, technických případech, kde pak zájmové skupiny zcela dominují⁷⁶.

Jako nejmocnější ze skupin pak byly obecně viděny skupiny podnikatelské (snad kromě krátkých reformních období), které jsou schopny zabránit tomu, aby se určité potenciálně důležité problémy vůbec dostaly do celospolečenského diskursu, ve snaze zachovat status quo a tím i své privilegované postavení⁷⁷. Od toho se pak odvíjí definitivní oproštění od ideje, že existence a vliv skupin je a priori zárukou dostatečné a rovné reprezentace jednotlivých vrstev společnosti. Naopak se pro značnou část akademiků stal nezpochybnitelným fakt, že pluralistické uspořádání společnosti je ze své podstaty nerovné, omezující reálnou moc občanů a nahraňující organizovaným skupinám, především pak těm zastupujícím byznys⁷⁸.

⁷⁶ Tamtéž, 58-60.

⁷⁷ McFarland, Andrew (1991), s. 270-278.

⁷⁸ Gilens, Martin – Page, Benjamin (2014), s. 567-570.

5. KRITICKÉ ZHODNOCENÍ A SHRnutí VÝVOJE PLURALISMU

Z předchozích kapitol je zřejmé, že americká pluralistická škola (a politická věda jako taková) byla v analyzovaném období vždy poněkud pozadu za reálným fungováním americké politiky. V mnohých aspektech je to pochopitelné, vždyť americká větev pluralismu si dala náročný úkol vysvětlit tak složitý jev, jako je zprostředkování zájmů v zemi tak deregulované a decentralizované, jako jsou Spojené státy. Zároveň si však nelze nevšimnout, že pluralisté často svou energii věnovali spíše normativnímu ospravedlnění pluralistického systému než snaze o realistické popsání situace, která měla často k ideálu demokracie velmi daleko. A tak se v první polovině 20. století debata točila spíše okolo nutnosti „naroubovat“ empirické poznatky o roli skupin na zažitou představu o tom, co vlastně demokracie je a jak má ideálně fungovat. Ohledně období po druhé světové válce se pak dá konstatovat, že byli pluralisté ohledně pluralistického systému přesprávilš optimističtí a ne zcela ideálně položili rovnítko mezi již zcela jasným vlivem skupin na politický systém a ideální formou fungování demokracie. Za tento přístup se posléze dočkali oprávněné kritiky a až poté, co ji někteří⁷⁹ z pluralistů inkorporovali a rezignovali na obhajování teze, že existence zájmových skupin je jakýmkoli způsobem a priori přínosná pro demokratický systém, se reformovaný pluralismus či neopluralismus více přiblížil teorii, která bez přikrášlování a normativních předsudků popisuje reálné fungování amerického politického systému. Tomuto vývoji pak samozřejmě přispěl výrazný rozvoj v metodologii a zakomponování poznatků jiných sociálních či ekonomických věd.

Celkově se dá říct, že je z vývoje pluralismu patrné, že politická věda je nejvlivnější a nejužitečnější, pokud se nebrání pokládat i nepříjemné otázky a nesnaží se ohýbat realitu svým dobovým či ideologickým předpokladům. Zdá se totiž, že přiznání si faktu, že americký politický systém ze své podstaty ne vždy

⁷⁹Jelikož pluralismus není a nebyl jednolitý proud, tak se reakce na kritiku pochopitelně různila a někteří pluralisté i nadále trvali na tezí tradičního pluralismu.

podporuje demokratické principy, uvolnilo akademikům ruce ke střízlivějšímu a kreativnějšímu zkoumání americké reality, k pokládání nových, kritických otázek.

Jednou z nich je i vliv osobního kapitálu na *policy responsiveness* amerického politického systému, jinými slovy politické důsledky vzrůstající ekonomické nerovnosti ve Spojených státech. Těmto i jiným otázkám se věnuje jeden z předních soudobých pluralistů Martin Gilens, jehož práci představím v následující kapitole.

6. MARTIN GILENS – AFFLUENCE AND INFLUENCE

Martin Gilens je americký sociolog a politolog působící jako profesor politologie na Princetonské univerzitě v New Jersey. V počátcích své akademické kariéry se zaměřoval především na otázku vnímání sociálního státu (welfare) z rasové perspektivy. Přibližně od roku 2002 se věnuje problémům reprezentace zájmů různých skupin v reálné americké politice, důvodům nerovnosti v politické reprezentaci skupin a otázkám občanské kompetence k politickému rozhodování⁸⁰. Kulminací a shrnutím jeho výzkumu pak byla kniha *Affluence and Influence. Economic Inequality and Political Power in America*, kterou se pokusím srozumitelně vysvětlit a kriticky zhodnotit ve zbytku této kapitoly. Stejně tak se zaměřím i na Gilensovy odborné články na témata diskutovaná ve zmíněné knize.

6. 1. ZÁMĚŘ, ZÁKLADNÍ MYŠLENKY A PREMISY PRÁCE

Jádrem Gilensovy knihy je zjednodušeně snaha dobrat se toho, do jaké míry socioekonomický status obyvatel určuje, zda budou jejich názory na vládní policy vyslyšeny. Již v úvodu cituje Roberta Dahla a jeho základní charakteristiku demokracie jakožto „průběžnou vnímavost (dále *responsiveness*) vlády k preferencím občanů, jež považuje za politicky rovné“⁸¹. Absolutní politické rovnosti se samozřejmě nedá dosáhnout, nicméně míra politické nerovnosti a podmínky, za kterých se vytváří, vypovídá o kvalitě dané demokracie. Cílem knihy je tedy zdokumentovat a vysvětlit vzory (*patterns*) politické reprezentace v USA prozkoumáním vztahu mezi politickými preferencemi různých skupin americké veřejnosti a mezi politikou prosazovanou tvůrci rozhodnutí ve Washingtonu⁸².

Gilens vychází ze základní premisy, že veřejnost a její mínění (měřené profesionálními sociologickými průzkumy) je vhodným zdrojem, dle kterého se

⁸⁰ Princeton University 2018.

⁸¹ Dahl, Robert dle Gilens, Martin (2012), s. 1.

⁸² Gilens, Martin (2012), s. 1.

dá tvořit veřejná policy. Samozřejmě si uvědomuje skepticismus, který se ohledně schopnosti občanů kvalifikovaně radit svým vládcům či zastupitelům v průběhu historie v rámci politických i jiných věd objevoval. Autor však argumentuje, že ačkoli mají tito skeptici pravdu, co se týče limitací občanů ohledně jejich politických znalostí, špatně interpretují důsledky těchto limitací. Na základě interpretace rozsáhlých výzkumů veřejného mínění Gilens dochází k tomu, že ačkoli jsou limitace jedinců ve společnosti zcela zjevné, agregované názory mnoha, tedy veřejnosti, ač jistě nejsou dokonalé, formují obстойný základ, na kterém se dá stavět demokratické rozhodování⁸³. Poukazuje také na to, že jedinci obecně méně informovaní či informovaní jen v určitých otázkách mohou čerpat znalosti a názory od svých více erudovaných přátel či relevantních osobností veřejného života. Stejně tak se v agregativních průzkumech navzájem vyloučí extrémní názory a celkové preference proto nijak zásadně neovlivní. Autor si je samozřejmě vědom nebezpečí manipulace veřejného mínění ze strany elit, problémů technického provedení průzkumů atd., nicméně i tak považuje veřejné mínění za vhodný a relevantní (nebo alespoň lepší než jakýkoli jiný) nástroj pro tvorbu politiky⁸⁴. Především pak u témat, jako jsou zdravotní péče či welfare, Gilens otevřeně pochybuje o způsobilosti elit k jejich zhodnocení, jelikož s jejich reálnými vlivy nemají žádnou osobní zkušenost⁸⁵.

Tato premisa je dle mého pro další význam textu zcela stěžejní, jelikož dává Gilensovým výsledkům a závěrům morální a normativní hodnotu. Pokud čtenář již v první kapitole přijme jeho přesvědčivou (ač tedy i poněkud optimistickou) argumentaci v tom smyslu, že občané a jejich názory nejenže nejsou (pokud jsou vnímány z náležitě, i časové, perspektivy) tak nestálé a snadno ovlivnitelné, jak

⁸³ Tamtéž, s. 12-13.

⁸⁴ Tamtéž, s. 15-24.

Gilense tak můžeme charakterizovat jako demokrata, který dává přednost legitimitě demokratického zřízení založenému na přímé úměře mezi názorem veřejnosti a praktickému rozhodování politického systému. Je zjevné, že idea expertní demokracie, nebo jak ji známe z našich končin, vlády odborníků, je mu cizí.

⁸⁵ Gilens, Martin – Page, Benjamin (2014), s. 576.

by se mohlo kritikům demokracie zdát, nemá jejich vyloučení z rozhodovacího procesu žádný ospravedlnitelný důvod. Nicméně je nutné zdůraznit, že závěry Gilensovy práce jsou závažné bez ohledu na to, k jaké koncepci demokracie ji vztahujeme. Pointou jeho výzkumu totiž je, že jeho výsledky do značné míry neodpovídají ideji demokracie jako takové, bez ohledu na to, jak ji kdo vnímá. Výsledky jeho výzkumu totiž mimo jiné zdůrazňují výrazný nepoměr mezi tím, jak se americký politický systém prezentuje a jak je vnímán, a tím, jak ve skutečnosti funguje.

6. 2. METODA VÝZKUMU

Základem Gilensovy práce je tedy zkoumání, zda se výstupy vládních struktur (dále budu používat vhodnější anglický termín *policy*) odvíjejí od preferencí určitých skupin obyvatelstva. Pokud však chce měřit vliv různých skupin obyvatelstva na policy USA, musí si nejdříve určit, jak tyto *policies* definovat. Přístupů je více, přičemž většina autorů jednoduše analyzuje hlasy jednotlivých členů kongresu na jednotlivá témata. To však podle Gilense nezohledňuje důležitý fakt, že některé návrhy (či celá témata) se do této fáze ani nedostanou. Nezbývá mu tedy nic jiného, než se obrátit na databáze průzkumů veřejného mínění a v nich vybírat ty otázky⁸⁶, které se nějakým způsobem týkají tvorby *policy* v USA. Takto má k dispozici i některá z témat, která se do fáze projednávání kongresem nedostala, a zároveň taková témata, u kterých se dá předpokládat alespoň určitý stupeň relevance. Jinými slovy témata, která nejsou zcela obskurní (ačkoli v množství průzkumů se nacházejí i otázky překvapivě technického rázu) a pravděpodobně jim byla věnována určitá mediální pozornost a dá se předpokládat, že na ně veřejnost může mít utvořený

⁸⁶ Jedná se většinou o otázky typu: Souhlasíte, aby vláda přijala návrh X, který se týká Y? Pro lepší orientaci v nesmírně rozsáhlém spektru průzkumů se dokonce Gilens orientuje dle klíčového slova *oppose*, které se vyskytuje v podstatě výhradně v takto kladených otázkách. K přesnějšímu či snazšímu vyhledávání bohužel neexistuje žádný software a tak bylo vyhledávání vhodných otázek pro Gilensův tým velmi časově náročné.

relevantní názor⁸⁷. Výběr analyzovaných případů je tak především otázkou proveditelnosti a možnosti jejich aplikace ku prospěchu Gilensova záměru.

Jak bylo řečeno, názory veřejnosti Gilens agreguje z několika rozsáhlých databází průzkumů veřejného mínění (přičemž právě kvantita průzkumů mu umožňuje zohlednit témata, která jiní badatelé ve svých pracích vynechávají, a díky tomu dochází místy k odlišným závěrům⁸⁸). Autor vybírá průzkumy, které se dotazují respondentů, zda jsou pro nebo proti určitému návrhu či zda na daný návrh názor nemají. Tyto průzkumy jsou pro práci vhodné i proto, že nabízejí rozdělení odpovědí dle socioekonomických skupin obyvatelstva. Způsoby tohoto rozdělení jsou však u různých typů průzkumů odlišné a tak autor zavádí svůj systém, do kterého dostupné průzkumy převádí tak, aby mohl odpovědi respondentů roztřídit dle příjmového percentilu, ve kterém se nacházejí.

Dále analyzuje, zda byla každá jednotlivá policy, na kterou se průzkumy dotazovaly, v době čtyř let po realizaci průzkumu přijata, či nikoli. Na tomto základě pak analyzuje jak celkovou schopnost reagovat (dále vhodnější *responsiveness*) amerického politického systému, tak, a to především, zda existuje vazba (a pokud ano, jak je silná) mezi preferencí určitého příjmového percentilu respondentů a šancí, že bude rozhodnutí o dané policy odpovídat dané preferenci. Taková vazba se pak dá nadále roztřídit dle typů daných policí atd., ale o tom už více v další kapitole⁸⁹.

6. 3. VÝSLEDKY VÝZKUMU, VAZBA MEZI PREFERENCEMI JEDNOTLIVÝCH SKUPIN A POLICY

Americký politický systém je vědomě utvořen jako systém brzd a protivah, které mají specificky za úkol zabránit tyranii většiny. Je tedy jen logické, že praktický důsledek je silná preference systému k udržení statu quo (tento jev Gilens

⁸⁷ Gilens si uvědomuje a hned na několika místech přiznává, že předložený systém výběru analyzovaných *policies* není zcela ideální. Autor je nicméně limitovaný tím, že pro splnění výzkumného záměru potřebuje návrhy *policies*, na které je dohledatelný názor veřejnosti. Zároveň jsou pro něj nepoužitelné otázky příliš abstraktní, které se nedají vztáhnout k žádným partikulárním návrhům. Ač ne jistě ideální, je to systém dle mého názoru „nejlepší prakticky možný“ a pro výzkumný záměr dostačující.

⁸⁸ Gilens, Martin (2009), *passim*.

⁸⁹ Gilens, Martin (2012), s. 50-70.

označuje jako *status quo bias*). Ta se projevuje tak, že nepopulární návrhy mají větší šanci být zamítnuty, nežli populární, že budou přijaty. Že slabě populární návrhy nemají nijak silné šance být systémem „protlačeny“ či že ani univerzálně populární návrhy nemají odpovídající šanci na přijetí. Je tedy zřejmé, že systém tíhne ke stabilitě. Gilens⁹⁰ tuto stabilitu (neboli nedostatek *responsiveness*) vidí jako důkaz demokratického deficitu systému, a tedy implicitně za jeho nedostatek⁹¹.

Neoddiskutovatelným znakem demokratického deficitu jsou však Gilensovy závěry ohledně tvorby policy v situacích, kdy se preference horních deseti procent⁹² substanciálně odlišují od preferencí zbytku populace. Gilens totiž přesvědčivě dokládá, že pokud je rozdíl v názoru na určitou potenciální policy mezi zástupci bohatých a chudších, je nepoměrně pravděpodobnější, že výsledek rozhodovacího procesu bude hrát ve prospěch bohatých. Takovou disproporci však nenalezneme jen mezi bohatými a chudými, nýbrž i mezi bohatými a průměrně a dokonce i (do omezené míry) nadprůměrně vydělávajícími. To samozřejmě neznamená, že bohatí dostanou od vlády vše, co chtějí, a že všichni průměrně a méně vydělávající jsou vládou ignorováni – pokud jsou zájmy všech těchto skupin shodné, pak jsou jejich šance na prosazení zájmů pochopitelně také shodné. Nicméně právě v situacích, kdy se jejich preference a zájmy liší, prokazuje vláda relativně obstojnou *responsiveness* vůči zájmům bohatých a v podstatě nulovou⁹³ (!) vůči zájmům střední a nižší vrstvy⁹⁴. To pak vytváří situaci, kdy jsou zájmy občana nepatřícího k těm nejbohatším v momentě, kdy se názory štěpí na linii nejbohatší/ostatní, reprezentovány pouze za předpokladu, že jeho zájmy shodou okolností souzní právě se zájmy

⁹⁰ Tamtéž, s. 74.

⁹¹ To je však dle mého pouze jeden z možných výkladů. Konzervativněji smýšlející autoři by měli jistě názor odlišný.

⁹² Opět ve smyslu občanů nacházejících se v devadesátém percentilu dle výše příjmu a výše. Průměrně vydělávající odpovídají padesátému percentilu a chudí pak desátému.

⁹³ Ve smyslu, že neexistuje korelace mezi preferencemi chudých a rozhodnutími vlády.

⁹⁴ Gilens, Martin (2012), s. 79-81.

elitní skupiny obyvatelstva. V pravděpodobnějším případě, kdy občan souzní s názory své socioekonomické skupiny v opozici vůči ekonomické elitě, je prosazení jeho zájmů nepoměrně méně pravděpodobné.

Tyto tendence se pak promítají prakticky do všech obecných odvětví vládní politiky, tedy například do politiky zahraniční, ekonomické či náboženské. Jedinou významnější výjimku Gilens nachází v oblasti social welfare, kde se zdá být *responsiveness* vůči středním a nižším vrstvám společnosti (především pak ve srovnání s ostatními oblastmi) relativně vysoká. Gilens to však přisuzuje spíše šťastné shodě okolností, kdy se zájmy znevýhodněných skupin protínají se zájmy extrémně vlivných zájmových skupin⁹⁵, a nejedná se tedy o manifestaci politické síly „nezámožných“.⁹⁶

6. 4. GILENSŮV POHLED NA ROLI ZÁJMOVÝCH SKUPIN

Ačkoli se tato práce soustředí především na roli a vnímání zájmových skupin, je třeba předeslat, že jim autor nepřikládá tak zásadní význam, jako mnozí jeho předchůdci. Z předchozích stránek je patrné, že Gilens vidí příčinu politické nerovnosti především v socioekonomických rozdílech mezi různými vrstvami obyvatelstva a z této perspektivy hledí i na roli skupin – zvětšují tuto nerovnost, zmenšují ji, nebo je jejich efekt zanedbatelný?

Gilens rozlišuje vliv socioekonomických rozdílů a zájmových skupin. Vlivy těchto dvou sfér vznikají a působí paralelně – zájmy skupin se pak mohou agregovat či křížit se zájmy všech možných skupin obyvatelstva, a to v oblastech ekonomických, kulturních, či náboženských. Zájmové skupiny samozřejmě zastupují mnohé zájmy. Někdy straní zájmům zámožných, někdy nikoli⁹⁷, nicméně důležité je, že tak nečiní proto, aby pomohly těmto vrstvám, naopak povětšinou sledují úzké zájmy pouze pro svou „vlastní potřebu“. Pokud

⁹⁵ Gilens uvádí například zájmy farmacie, učitelů, či skupin bojujících za práva důchodců.

⁹⁶ Gilens, Martin (2012), s. 97-123.

⁹⁷ Zde nemám na mysli pouze ryze ekonomické otázky. Legislativa USA má dle Gilense sklony přiklánět se k názorům bohatých i v kulturních otázkách typu postoje k potratům atd.

pak například skupina prosazuje víc než jednu agendu, mohou být důsledky jednotlivých agend na určitou socioekonomickou skupinu jak kladného, tak záporného charakteru a nedá se vyvozovat žádná korelace mezi zájmy jednotlivé zájmové a socioekonomické skupiny⁹⁸. Zde je třeba si uvědomit, že naprostou většinu relevantních (ve smyslu, že mají reálnou politickou sílu) zájmových skupin tvoří dle Gilensem používaných zdrojů⁹⁹ skupiny zastupující zájmy obchodu a produkce. To znamená, že neplní funkce společenské, tak jak jim to (mimo jiné) připisovali ranní pluralisté, nýbrž se zapojují pouze do agendy, která se jich nějakým způsobem týká. To, že z jejich aktivity posléze implicitně těží ta či ona skupina socioekonomická, je dle Gilense dáno pouze náhodnou shodou okolností. Jinými slovy systém zprostředkování zájmů skrze skupiny neplní funkci agregování a prosazování zájmů veřejnosti, nýbrž je pouze arénou, skrze kterou organizované obchodní a podobné skupiny prosazují svou agendu. To samozřejmě neznamena, že skupiny bojující za lidská práva neexistují či že nemají určité omezené úspěchy, pouze je jich příliš málo a mají příliš malou moc na to, aby dokázaly zvrátit fungování nerovného systému, ve kterém mají obchodní zájmové skupiny navrch¹⁰⁰. To je nešťastné především proto, že odbory a podobné organizace by potenciálně měly šanci tuto situaci „narovnat“, nicméně zcela dle logiky kolektivní akce jejich členská základna upadá a vliv uvadá¹⁰¹.

Co se týká jednotlivých návrhů, není vůbec neobvyklé, že jejich prosazování probíhá zcela bez vlivu relevantních¹⁰² zájmových skupin. Situace, kdy vlivné skupiny stojí na obou stranách barikády, se pak vyskytují pouze cca ve čtvrtině případů. Pokud stojí zájmové skupiny pouze na jedné ze stran, je statisticky pravděpodobnější, že budou potenciální změnu spíše blokovat. Tento přístup je

⁹⁸ Nemám zde samozřejmě na mysli specializované občanskoprávní skupiny, odbory atd., viz dále.

⁹⁹ Gilens, Martin (2012), s. 128-130.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 124-161.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 159.

¹⁰² Gilens zde operuje se 43 nejvýznamnějšími zájmovými skupinami, nicméně jeho obecné závěry jsou v souladu se zjištěními studií, které šly v mapování činnosti zájmových skupin do větší hloubky.

zcela racionální, jelikož skupiny mají nepoměrně větší šanci zabránit nechtěnému návrhu, než prosadit vlastní¹⁰³. Autor dále upozorňuje, že schopnost skupin ovlivňovat veřejný diskurs a veřejné mínění je silně omezená¹⁰⁴. Gilensova práce také potvrzuje závěry Olsona ohledně existence potenciálních skupin, tak jak je představil Truman. Nové, opoziční skupiny se v odvětvích dominovaných úzkou vrstvou společnosti netvoří, alespoň tedy ne v takové míře, aby mohly vyvážit nerovný vliv dominujících obchodních skupin¹⁰⁵.

Ve vztahu k chudším vrstvám se nejmocnější zájmové skupiny chovají tak, že jejich zájmy prosazují spíše mimochodem a v rámci prosazování úzkých, specializovaných zájmů. Skupiny, které se pak snaží pomáhat nepriviligovaným, obecně narážejí na odpor skupin prosazujících zájmy protichůdné a navíc se jejich početnost a vliv kontinuálně zmenšují¹⁰⁶. Což se zdá být poněkud nešťastné, jelikož masové zájmové skupiny vykazují v podstatě stejnou úspěšnost při prosazování svých zájmů jako zájmy zastupující byznys, pouze je jich několikanásobně méně¹⁰⁷. Období, ve kterých americký politický systém prosazuje zájmy chudých, se pak zdá být závislé na náhodných politických konstelacích¹⁰⁸.

¹⁰³ Gilens, Martin (2012), s. 131. Zájmové skupiny se tedy chovají dle logiky již zmiňovaného institucionálního nastavení amerického systému plného brzd a protiváh, který, pomáhá udržování statusu quo.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 132.

¹⁰⁵ Gilens, Martin – Page, Benjamin (2014), s. 576.

¹⁰⁶ Gilens, Martin (2012), s. 159. Příkladem může být například kontinuálně se snižující vliv odborů kulminující přijetím pro americké zaměstnance nevýhodnými mezinárodními smlouvami jako třeba NAFTA.

¹⁰⁷ Gilens, Martin – Page, Benjamin (2014), s. 575.

¹⁰⁸ Gilens, Martin (2012), s. 232-233.

Ve zkratce se dá říci, že v situacích, kdy má jakákoli strana význačnou převahu v Kongresu, téměř se neohlíží na zájmy zámožných a v podstatě vůbec na zájmy chudších. V těchto situacích se řídí převážně zájmy vlivných vnitrostranických proudů a responsiveness je silně omezená. Pokud se strana ocitne pod určitým politickým tlakem, například když ztratí většinu v jedné z komor, začne brát větší ohledy na přání bohatých. Pokud dojde k vyrovnání sil a je nutné sáhodlouhé vyjednávání k prosazení jednotlivých návrhů, je responsiveness nejrovnoměrnější. Paradoxem pak je, že takovéto období „handrkování“ je mezi občany vnímáno spíše negativně.

Překvapivé může být zjištění, že zájmové skupiny nevykazují žádnou inklinaci k podporování zájmů zámožných. Dle Gilensových závěrů se zájmy skupin v podstatě rovnoměrně kryjí se zájmy všech jednotlivých skupin obyvatelstva. Stejně tak nenachází žádný důkaz o tom, že by stupeň zapojení zájmových skupin do legislativního procesu nějakým způsobem ovlivňoval předpokládanou (a tedy již tak nerovnou) *responsiveness* vůči jednotlivým skupinám obyvatelstva. Například ačkoli bychom mohli intuitivně předpokládat, že v oblasti ekonomických a hospodářských zájmů budou zájmové skupiny hájit především zájmy bohatých, podle Gilense se ukazuje, že jejich zájmy zastupují pouze z části. V souladu se zámožnými budou prosazovat omezení korporátních daní, všemožných regulací či se budou bránit jakékoli formě progresivní daně. Naopak v otázkách, jako jsou státní investice do infrastruktury, podpora zdravotnictví či zemědělství, zájmové skupiny ve vidině vyšších zisků ze státních zakázek podporují spíše zájmy nižších vrstev¹⁰⁹. Dále Gilens konstatuje, že ačkoli se zájmové skupiny občas podílejí na přijetí politiky silně odmítaných zámožnými, mnohem častěji nastávají situace (a opět je zde vidět fenomén *status quo bias*), kdy zájmové skupiny pomohou k zamítnutí návrhu, který má mezi bohatými výraznou podporu. Je samozřejmé, že v případech, kdy zájmové skupiny a zámožní mají zájem na prosazení určitého návrhu, šance tohoto na přijetí se zvyšuje. Naopak v situacích, kdy jsou tyto vrstvy v konfliktu, mírnou převahu mají na základě Gilensova výzkumu zámožní¹¹⁰.

Obecně se tedy dá říci, že jak zámožní, tak zájmové skupiny mají silný vliv na tvorbu policy ve Spojených státech, nicméně jsou na sobě převážně nezávislí a činnost skupin nijak neovlivňuje nerovnost v ovlivňování politiky mezi jednotlivými ekonomickými skupinami. Tato nerovnost zůstává v obecné rovině jasně nakloněná ve prospěch zámožných.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 149.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 142 (figure 5. 2.).

Gilens se ve své práci primárně soustředí na prokázání přímé statistické souvislosti mezi socioekonomickým postavením skupin a *responsiveness* vlády a v této části jsou jeho závěry relativně přesvědčivé – nicméně i tak by se v nich dala najít určitá slabá místa. Ta však leží spíše v omezených možnostech pro uskutečnění takto rozsáhlé analýzy. Gilens například nezohledňuje možnost kompromisních návrhů (ve smyslu zmírnění/zpřísnění navrhovaného zákona ještě v rámci legislativního procesu, například skrze pozměňovací návrhy atd.) či eventuelní přijetí novel zákonů zmírňujících či rušících legislativu výhodnou jen pro určitou skupinu obyvatelstva. Nicméně předpokládám, že zohlednění těchto námitek by jeho závěry příliš nezměnilo a závěry by se změnily v rámci jednotek procent.

Největší slabinu textu tak vidím v Gilensově vysvětlení *jak* a *proč* se jím popisované jevy dějí. Možné důvody současného neutěšeného stavu vyjmenovává v kapitole, kterou kriticky shrnuji níže, nicméně nedá se říci, že by se zdály být dostačujícím vysvětlením pro tak zásadní nerovnosti, které dokazuje Gilensův výzkum. Rovněž je nutné podotknout, že Gilensův výzkum ze své podstaty nemá šanci zohlednit specifické agendy stojící takříkajíc mimo *mainstream*, tedy ty, které nezachytí ani tvůrci průzkumů veřejného mínění a tím méně tvůrci rozhodnutí v kongresu.

6.5. VZTAH KAPITÁLU A DEMOKRACIE, MOŽNÁ ŘEŠENÍ

Ačkoli se Gilensovo dílo zabývá vztahem mezi bohatstvím různých společenských vrstev a *responsiveness* vlády, nedává příliš velký vhled do principů, *jak* se takové vztahy v praxi utvářejí a projevují a jaké jsou motivace zákonodárců k vytváření zákonů, které jdou proti zájmům tak velkých skupin jejich voličů. Výsledky Gilensova šetření implikují jakýsi institucionalizovaný

rozhodovací systém, kterým zámožní prosazují svou vůli, nicméně autor jmenuje pouze nepřímé motivace zákonodárců k prosazování zájmů nejbohatších¹¹¹.

Z Gilensových závěrů rovněž není patrné, jak je rozprostřen vliv mezi oněmi deseti procenty nejbohatších Američanů. Především sám přiznává, že se jen těžko odděluje vliv obyvatel v horních deseti percentilech od vlivu nejbohatšího percentilu, či dokonce desetiny percentilu. Je pak tedy možné, že reálný vliv mají právě ti nejbohatší z nejbohatších a ti „méně bohatí“ pouze těží z toho, že mají stejné zájmy¹¹². Obecně se přiklání k tezi, že za demokratickou nerovnost může především systém financování volebních kampaní. Politikům na kampaně logicky přispívají spíše movitější občané (kteří se však mimo jiné i více angažují ve volebních kampaních a mají celkově o politice větší přehled), kteří pak mají logicky zájem na udržování systému, který jim k nabytí jejich jmění pomohl a vzniká tak začarovaný kruh ekonomické a politické nerovnosti.

Alespoň částečným řešením situace, kterou Gilens neváhá připodobnit k určité formě plutokracie, by byla reforma zákona o volebních kampaních, která by ustanovila limit na maximální přípustnou sumu, kterou by mohli jednotlivci či zájmové skupiny kandidátovi věnovat. Rovněž spekuluje o spíše (v americkém prostředí) nerealistické variantě státních příspěvků na kampaně. Po přijetí podobných opatření by nejenom došlo k omezení vlivu nejvyšších vrstev obyvatelstva, ale i k zjednodušení vstupu rozličných kandidátů do politické soutěže, jelikož dosáhnout částky, která by byla dostačující k vedení kampaně, by již nebylo tak obtížné. Takový vývoj je však, i díky postoji Nejvyššího soudu k těmto otázkám¹¹³, spíše nepravděpodobný. Stejně tak situaci a další bádání komplikuje fakt, že vliv kapitálu na politické fungování je jen těžko měřitelný a

¹¹¹ Například fakt, že drtivou většinu členů kongresu tvoří zámožní, že bohatí a vzdělaní se více podílejí na kampaních atd., viz další text.

¹¹² To ostatně Gilens v textu naznačuje, nicméně k relevantnímu posouzení vlivu těch opravdu nejbohatších mu chybí dostačující data a jejich reálný vliv se dá tedy asi jen odhadovat. Gilensova metodika vycházející z dotazníkových šetření je v tomto případě samozřejmě nedostatečná (a těžko říci, zda vůbec existuje realistická alternativa).

¹¹³ Viz například rozhodnutí *Citizens United* z roku 2010.

jeho regulace složitá. Zdá se totiž, že pokud se povede regulovat jeden otvor, kterým peníze do politického systému přitékají, pouze to otevře otvor jiný¹¹⁴.

6. 6. GILENS V KONTEXTU PLURALISMU (A JINÝCH PŘÍSTUPŮ)

Na závěr této kapitoly se tedy pokusím zařadit Gilensův pohled do kontextu pluralistické debaty. Je zřejmé, že Gilens nepřisuzuje zájmovým skupinám tak zásadní roli, jako někteří jeho předchůdci. Z jeho výzkumu rozhodně nevyplývá, že by zájmové skupiny byly jakýmkoli způsobem zástupci zájmů širších spekter obyvatelstva, naopak, soustředí se povětšinou na prosazování úzkých, specifických zájmů a nejsou výjimkou situace, kdy jedna zájmová skupina působí jak v zájmu, tak proti zájmu určité skupiny obyvatel. Díky tomu nijak výrazně nezvětšují politickou nerovnost plynoucí ze socioekonomických predispozic různých vrstev obyvatelstva, ale zároveň se nedá očekávat, že by tyto nerovnosti zvládly (pokud by snad na tom měly zájem) v budoucnu jakýmkoli způsobem redukovat. Gilens tak odmítá teze pluralistů staré školy, kteří v zájmových skupinách vidí ideální způsob zprostředkování zájmů. A ačkoli jeho závěry ohledně zájmových skupin odpovídají tezí nerovného pluralismu, Gilens obrací pozornost spíše na inherentní tendenci systému stranit nejzámožnějším skupinám obyvatelstva a také do určité míry na značnou obtížnost prosazení jakýchkoli návrhů stojících proti zájmům bohatých.

Pokud bychom vystoupili z krabičky pluralismu, můžeme najít v Gilensových závěrech jak argumenty podporující vysvětlení fungování společnosti skrze teorii elit, především pak těch zástupců této teorie, kteří kladou důraz na převahu elity ekonomické¹¹⁵, tak i myšlenky korespondující s marxistickou teorií státu¹¹⁶ (pokud bychom tedy zámožné chápali tak jako třídu v marxistickém smyslu – což je však něco, čemu se Gilens samotný spíše vyhýbá¹¹⁷). Do značné míry se pak

¹¹⁴ Gilens, Martin (2012), s. 248.

¹¹⁵ Srov. Evans, Mark (2006), *passim*.

¹¹⁶ Srov. Hay, Colin (2006), *passim*.

¹¹⁷ Gilens, Martin – Page, Benjamin (2014), s. 567.

dle mého dá říct, že Gilensova práce, především díky své analytické povaze nese znaky těchto i jiných teorií, avšak nedá se k žádné z nich jasně přiřadit¹¹⁸.

6. 7. GILENSOVI SOUČASNÍCI A DOPLNĚNÍ SLABÝCH MÍST JEHO VÝZKUMU

Ačkoli tato práce nemá ambice poskytnout ucelený rozbor současných teoretiků pluralismu a nerovnosti, nelze se nezmínit o alespoň o dvou autorech, kteří Gilensovy teze doplňují. Ohledně kompetence méně informovaných občanů k rozhodování o ekonomických otázkách tak Erikson¹¹⁹ přináší zajímavý poznatek v tom smyslu, že neinformovaní často volí podle aktuální ekonomické situace, například tedy dle nárůstu HDP. Jelikož je však růst HDP díky narůstající nerovnosti tvořen především vzrůstajícím ziskem těch nejbohatších, volí tak nezainteresovaní voliči (kterými jsou povětšinou občané z nižších sociálních vrstev) paradoxně tak, že podporují policie, které nerovnost o to více zvyšují.

Především bych pak rád zmínil práci Larryho Bartelse¹²⁰ a Benjamina Page, a to především proto, že jejich výzkum do značné míry vyrovnává slabá místa v Gilensově výzkumu, a také proto, že na některých pracích s Gilensem spolupracovali a dá se říct, že pracují do určité míry „v tandemu“. Tito vědci provedli časově i metodologicky náročný výzkum¹²¹, ve kterém se jim povedlo získat informace o politických preferencích těch „nejbohatších z nejbohatších“ či lépe řečeno o občanech v 99 percentilu z hlediska majetku, tedy skupiny, o které Gilens bližší informace získat nedokázal a u kterých pouze spekoval, že mohou výrazným, nicméně nijak empiricky prokázaným způsobem ovlivňovat americkou legislativu.

¹¹⁸ S trochou cynismu a nadsázky se dá říci, že zastřešuje mnohé z těch pesimističtějších vizí ohledně fungování americké politiky, bez ohledu na to, ze které teoretické školy dané vize pochází.

¹¹⁹ Erikson, Robert (2008), s. 469.

¹²⁰ Bartels je obecně zastává poněkud odlišné názory než Gilens, především je skeptičtější ohledně využitelnosti agregovaných názorů veřejnosti jako vzoru pro politické rozhodování. Srov. Bartels, Larry (2008) a Bartels, Larry (2007).

¹²¹ Díky své náročnosti, která spočívala především v tom přesvědčit americké milionáře k tomu, aby se zúčastnili sociologicko-politologického průzkumu, se průzkum odehrával pouze v oblasti metropolitního Chicaga, IL.

Tyto domněnky práce do značné míry potvrzuje. Ukazuje, že nejenže jsou nejbohatší Američané vysoce obeznámeni s politickou situací, ale jsou i nepoměrně více politicky aktivní – je pro ně zcela běžné stýkat se osobně¹²² se svými senátory či zástupci v kongresu a rovněž je pro ně samozřejmé podporovat politiky finančně.

I z geograficky omezeného průzkumu je tedy zřejmé, že nejbohatší mají nepoměrně snazší přístup k tvůrcům federálních (i jiných) rozhodnutí. Jaké jsou tedy jejich politické názory? Obecně vzato platí Gilensův závěr, že jsou kulturně liberální a finančně konzervativní. Ve srovnání s ostatními vrstvami populace se pak liší především následujícími postoji. Jako nejdůležitější politický problém vidí nárůst státního rozpočtového deficitu, přičemž řešení tohoto problému nevidí ve zvýšení daní (natož progresivnímu), nýbrž v rušení státních podpůrných programů. Méně než zbytek občanů souhlasí s tím, aby federální vláda aktivně vytvářela pracovní místa pro nezaměstnané, nepodporují rovné a všeobecné právo na kvalitní vzdělávání či jsou obecně rezervovaní vůči státem placené zdravotní péči. Také jsou (a k tomu se ještě dostanu později) méně nakloněni regulacím jako takovým, včetně regulací Wall Street, přičemž čím bohatší je jedinec, tím menší je šance, že bude s regulacemi souhlasit. Zajímavé pak je, že politické názory jsou v této společenské vrstvě v podstatě uniformní a neliší se například dle způsobu nabytí jmění¹²³. Nepřekvapí pak, že většina z nejbohatších podporuje Republikánskou stranu¹²⁴. Tento fakt pak souvisí s jiným Bartelsovým poznatkem, a sice že obecné názory na nerovnost ve společnosti jsou závislé na příslušnosti ke konzervativní, či liberální ideologii¹²⁵.

Výzkum Page a Bartelse tak do značné míry vyplňuje slabá místa Gilensovy práce, když ukazuje jaké má nejbohatší vrstva Američanů politické názory a jak

¹²² Výmluvná je Bartelsova anekdota, že mnozí ze zpočátku byli na „first name basis“ s významnými představiteli administrativy Bílého domu.

¹²³ Jedinou výjimkou jsou pak specializovaní profesionálové jako špičkoví lékaři či právníci, kteří zastávají liberálnější postoje.

¹²⁴ Page, Benjamin – Bartels, Larry – Seawright, Jason (2013), *passim*.

¹²⁵ Bartels, Larry (2008), s. 60.

snadné je pro ně pravidelně kontaktovat i ty nevlivnější zákonodárce a osobně u nich lobovat za své partikulární zájmy, které se v mnohém liší od obecných zájmů veřejnosti. Dohromady tak tvoří relativně celistvý pohled na způsob a rozsah prosazování zájmů ze strany jak privilegovaných vrstev společnosti, tak skupin.

7. ANALYTICKÁ ČÁST

V této části práce se pokusím ověřit Gilensovy závěry představené v předchozí kapitole na příkladu regulací uvalených na bankovní sektor v reakci na světovou finanční krizi. Tento případ jsem si vybral především proto, že se dalo předpokládat, že se na něm budou moci dobře ověřovat Gilensem popsané jevy. Téma bankovních regulací bylo na konci prvního desetiletí hojně probírané a existuje o něm značné množství odborné literatury. Stejně tak bylo uskutečněno postačující množství sociologických průzkumů zkoumajících postoje obyvatelstva k nově zaváděným regulacím. Tyto příhodné podmínky k provedení krátké analýzy a rovněž i prostý fakt, že mě proces uvalování regulací velmi zajímal, učinil toto téma ideálním pro ověření závěrů Gilensovy knihy¹²⁶.

7. 1. OVĚŘOVANÝ PŘEDPOKLAD A METODY ZKOUMÁNÍ

Jak jsem detailně popsal v minulé kapitole, z Gilensova výzkumu vyplývá, že legislativa má tendenci přiklonit se k zájmům zámožných (a to v podstatě bez jakýchkoli korelací se zájmy ostatních socioekonomických skupin), přičemž se tato pravděpodobnost zvyšuje, pokud na stejné straně stojí i vlivné zájmové skupiny. Naopak v situaci, kdy vůči sobě stojí v opozici zámožní a zájmové skupiny, je pravděpodobnější, že své zájmy prosadí zámožní. Rovněž Gilens dokazuje, že je složité prosadit i velice populární návrh, bez ohledu na to, jaké socioekonomické skupiny ho prosazují, a to díky tendenci systému k udržování statusu quo. Cílem této kapitoly tak bude prozkoumat, zda tyto předpoklady platí i pro případ prosazování bankovních regulací po světové finanční krizi.

V otázce metody jsem se inspiroval právě Gilensem¹²⁷. Podařilo se mi získat přístup do Roper Center databáze, tedy ke stejné databázi průzkumů, kterou

¹²⁶ Ačkoli je nutné mít na paměti, že Gilensovy závěry jsou výsledkem agregace značného množství případů a případné výsledky, jež by se s nimi neshodovaly rozhodně nelze brát jako důvod k jejich obecnému zpochybnění, viz další podkapitola.

¹²⁷ Viz podkapitola 6.2.

využíval při výše popsaném výzkumu¹²⁸. Jako doplnění jsem rovněž využil veřejně přístupné databáze a yougov.com. V těchto databázích jsem vyhledal průzkumy uskutečněné v letech 2008 až 2012 (nicméně de facto všechny relevantní průzkumy se odehrály v letech 2009 a 2010, tedy v době, kdy byla tato agenda nejvíce aktuální), zabývající se zmiňovanými regulacemi a odpovědi respondentů roztřídil dle jednotlivých socioekonomických skupin, a to na chudé (roční rodinný výdělek do \$30 000), průměrné (\$35000 - \$75 000) a zámožné (\$75 000 a více). V databázi yougov.com jsem ručně prohledával seznam průzkumů v daných letech a hledal relevantní otázky, v databázi Roper Center jsem vyhledával skrze následující klíčová slova: *bank, bank regulation, regulation, Wall Street, Dodd Frank*¹²⁹ a následně pak ručně výsledky prozkoumal a vybral ty, které byly relevantní. Průzkumy musely splňovat následující kritéria: Klást otázku, která se přímo týkala bankovních regulací, regulací finančního sektoru či Wall Street a třídit respondenty dle příjmů. Celkem se mi podařilo objevit sedm průzkumů, které splňovaly výše zmíněná kritéria, což je dle mého názoru jednoznačně dostatečný počet k získání představy o názorech veřejnosti na téma bankovních a finančních regulací napříč socioekonomickými skupinami. Dané přílohy jsou pak k nalezení v příloze č. 1.

Pro zhodnocení vlivu bankovního sektoru jsem prozkoumal aktivitu zájmových skupin při projednávání Dodd-Frankova zákona¹³⁰. Pro zjištění postoje

¹²⁸ A to díky laskavosti Roper Center při Cornellově univerzitě, které mi poskytlo měsíční přístup do databází. V této souvislosti bych rád poděkoval i Ing. Barboře Katolické z knihovny ZČU, která tuto žádost pomáhala vyřizovat.

¹²⁹ Přesný název Dodd–Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. Tento zákon byl výsledkem snahy o regulaci Wall Street. Viz. Koba, Mark (2012). V průzkumech však nebyl ani jednou zmíněn, pravděpodobně z důvodu, že by si ho veřejnost nespojila s otázkou bankovních regulací. Co se týče obsahu zákona, jedná se v podstatě o celkovou regulaci finančních trhů, která má za úkol předejít podobným krizím, jako té, která započala roku 2008. Mimo jiné zavedl stálý dohled nad Wall Street a nad velkými bankami, reguluje obchody s riskantními finančními deriváty. Reguluje ratingové agentury, pojišťovny, hypoteční firmy atd. Jedná se o nejrozsáhlejší podobnou reformu minimálně od konce druhé světové války. Zákon je jednoduše a přitom detailně popsán například In: Amadeo, Kimberly (2018).

¹³⁰ V USA je činnost lobbistů regulována v tom smyslu, že musí své aktivity registrovat a reportovat. Jsou tedy veřejné a k jejich nahlédnutí jsem využíval stránku Opensecrets.org organizace Center for Responsible Politics (přímé odkazy na tuto stránku tam kde bude třeba).

bankovního sektoru jako takového jsem se odkázal na zájmovou skupinu American Bankers Association (dále ABA. Tuto skupinu jako relevantní pro tento sektor bere i Gilens¹³¹), která reprezentuje „společný hlas amerických bankéřů a malých, středních a velkých bank“¹³² a své postoje pravidelně zveřejňuje na svých internetových stránkách.

Aplikování Gilensovy metodologie, jejíž síla stojí na agregaci velkého množství různých případů do jednoho celistvého modelu na jednotlivý případ, má samozřejmě značné limitace. Především se lze jen těžko vyhnout možnosti, že závěr bude výsledkem pouhé korelace či „falešné příčiny“. Pro bezesporné posouzení vlivů různých jednotlivců a skupin na toto téma by bylo nutné posuzovat vyjednávání z bezprostřední blízkosti či nejlépe z vnitřku. To však samozřejmě není možné a tak je smysl této kapitoly ukryt spíše v demonstraci logiky, dle které dle Gilense probíhá vyvažování zájmů mezi elitou, zájmovými skupinami a zbytkem společnosti.

7. 2. RELEVANTNÍ ZÁJMOVÉ SKUPINY, JEJICH POSTOJE A VLIV

Je přirozené, že tak přelomový zákon, jako byl zákon o regulaci bankovního sektoru, poutal pozornost mnoha zájmových skupin, především pak těch, které podporovaly zájmy bank. Ohledně klíčového Dodd-Frankova zákona tak lobovalo celkově 815 organizací¹³³, přičemž nejaktivnější byla zmiňovaná ABA. Rovněž z dvaceti nejaktivnějších skupin bylo čtrnáct z finančního/bankovního sektoru a jasnou převahu tohoto odvětví můžeme vidět i ve zbytku žebříčku. Ostatní zainteresované skupiny jsou pak především z obchodních, produkčních a energetických sektorů¹³⁴. Ačkoli se jen těžko odhaduje přesná částka, kterou finanční sektor jako takový vynaložil na lobování ohledně Dodd-Frankova zákona

¹³¹ Gilens, Martin (2012), s. 157.

¹³² American Bankers Association (2018).

¹³³ Center for Responsive Politics (2018a).

Takto vysoké číslo mimochodem ukazuje jak význačnost tohoto zákona, tak výraznou roli lobbingu v americké politice jako takové.

¹³⁴ Tamtéž.

a regulace sektoru jako takového, z veřejně dostupných zdrojů se dá odhadovat, že se jedná o řádově stovky milionů dolarů ročně¹³⁵.

Jaké jsou tedy postoje bankovního sektoru vůči schváleným regulacím? Ačkoli předseda ABA souhlasil s tím, že k zabránění dalším podobným krizím je nutné zavést určitý stupeň regulace a systém vymáhání zodpovědnosti, měl velké výhrady vůči rozsáhlosti zákona a obviňoval zákonodárce z toho, že využívají příhodné politické situace k uvalení regulací, které nemají s příčinami krize mnoho společného a představují neúnosnou administrativní zátěž, především pak pro menší banky, a tím i zmenšují jejich konkurenceschopnost¹³⁶.

Je tedy zjevné, že v období přípravy zákona (a v období jeho následné implementace) nebyly zájmy společnosti zájmovými skupinami reprezentovány ani v nejmenším rovnoměrně, a že jasnou (především pak finanční) převahu měly organizované skupiny zastupující zájmy bankovního sektoru. V opozici vůči nim pak nestály ani tak zájmové skupiny podobného typu, jako spíše zákonodárci motivovaní bezprecedentním dopadem krize na americkou a světovou ekonomiku a veřejným míněním jasně podporujícím různé kroky vůči Wall Street – o tom ale již v další kapitole.

7. 3. VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ A REGULACE BANKOVNÍHO SEKTORU

Světová finanční krize měla rozsáhlý dopad na americkou společnost a nespokojenost se stavem ekonomiky do značné míry ovlivnila prezidentské volby roku 2008 ve prospěch Barracka Obamy¹³⁷, který se v závěru kampaně soustředil právě na ekonomické otázky¹³⁸. Po svém zvolení tak Obama logicky upnul svou energii na prosazení širokých reforem Wall Street¹³⁹, k čemuž měl ideální příležitost díky převaze Demokratické strany v obou komorách

¹³⁵ Srov. Center for Responsive Politics (2018b), Protess, Ben (2011).

¹³⁶ Yingling, Ed (2010).

¹³⁷ Holbrook, Thomas (2009), *passim*.

¹³⁸ Bash, Dana – Sinderbrand, Rebecca (2008).

¹³⁹ Friedman, Benjamin (2016).

Kongresu¹⁴⁰. Tato snaha pak kulminovala roku 2010 prosazením zmíněného Dodd-Frankova zákona.

Co se týče samotné podpory takových kroků, relevantní dobové průzkumy¹⁴¹ ukazují, že myšlenky větší regulace Wall Street a finančního a bankovního sektoru jako takového měly obstojnou podporu napříč všemi socioekonomickými kategoriemi. Data jasně ukazují obecnou nespokojenost se statem quo v letech 2008 a 2009, tedy v letech, kdy byla vyjednávání o podobě regulací v plném proudu, přičemž je pozoruhodné, že jinak ekonomicky konzervativní vrstva zámožných byla regulacím nakloněna ještě o trochu více než zbytek obyvatelstva. Na konci prvního Obamova období pak přibližně polovina populace zastávala názor, že jeho administrativa neučinila pro regulaci bank a finančních dost, cca 30 % mělo za to, že kroky byly dostačující, a něco méně než čtvrtina pak, že vládní kroky byly příliš rozsáhlé¹⁴².

Z hlediska Gilensových závěrů bylo pak důležité především to, že názory zámožných se kryly se zájmy zbytku populace a nemohla se tedy očekávat „dvojitá opozice“ regulačním snahám. A pak také samozřejmě fakt, že bohatí stáli na straně hlubokých systémových změn, čímž se pravděpodobnost jejich přijetí význačně zvýšila.

7. 4. ZHODNOCENÍ PROSAZENÍ REGULACÍ SKRZE GILENSOVY TEZE

Dá se tedy konstatovat, že v prvních letech Obamova mandátu byla situace pro výraznou změnu systému bankovních a finančních institucí více než příznivá, a to hned z několika důvodů. Za prvé byla regulace proklamovaných cílem Demokratické strany, která měla v kritickém období pod kontrolou jak úřad prezidenta, tak převahu v obou komorách Kongresu – dle Gilense mají strany v takových obdobích tendenci tvořit policies tak, aby uspokojily aktivní členy a

¹⁴⁰ United States House of Representatives (2018).

¹⁴¹ Příloha č. 1, tabulky 1 – 6.

¹⁴² Příloha č. 1, tabulka 7.

voliče¹⁴³. Rovněž měly regulace obstojnou podporu zámožných, z jejichž zájmů pak podle Gilensovy logiky těžil i zbytek populace. Reformní snahy o regulaci finančního a bankovního sektoru byly de facto zakončeny podepsáním Dodd-Frankova zákona, poté demokratická administrativa upnula své síly především na snahy o komplexní reformu zdravotnictví. I bez detailního rozboru tohoto zákona¹⁴⁴ lze tvrdit, že se jednalo o velmi význačný zásah do zaběhlého systému a o změnu, která šla v mnohém proti zájmům významných zájmových skupin.

To by se z pohledu klasického pluralismu (a v některých bodech i neopluralismu) mohlo zdát jako poněkud antiintuitivní, pokusím se tedy přijetí regulací stručně shrnout a bod po bodu vysvětlit skrze Gilensovy teze, aby vynikl jejich kontrast s dosavadním vývojem pluralistické teorie. Pokud tedy přijmeme Gilensovy premisy, dá se předpokládat následující:

Regulace byly přijaty z velké části díky podpoře nejbohatších vrstev obyvatelstva. Postoj ekonomických elit sdílel i zbytek veřejnosti, to však pro legislativní proces nebylo rozhodující. U moci byla v této době strana, která měla regulace ve svém programu a jejíž voličská základna regulace výrazně podporovala¹⁴⁵. Jinak mocné zájmové skupiny byly oslabeny právě skončivší ekonomickou krizí, a tudíž nebyly v opozici vůči regulacím jako takovým, nýbrž pouze vůči jejich rozsahu a přesné podobě. Tím pádem neměly dostatečnou sílu zvrátit či ovlivnit legislativu tak, jako v „normálních“ obdobích. Jejich snahy tak zůstaly v období bezprostředně následujícím krizi spíše nevyslyšeny, nicméně i tak nerezignovaly a pokračovaly v dalším lobbingu za zmírnění/úpravu regulačního systému¹⁴⁶.

¹⁴³ Nicméně je nutné zdůraznit, že zákon byl přijat „bipartizálně“, tzn., že pro něj hlasovali zástupci obou hlavních amerických politických stran.

¹⁴⁴ Pro detaily opět odkazuji na: Amadeo, Kimberly (2018).

¹⁴⁵ Názory demokratů i kontrast těchto postojů vůči republikánům například In: Yougov.com (2008).

¹⁴⁶ Z pohledu neopluralismu jako takového se pak dá dodat, že se jednalo o reformu do značné míry řízenou „shora“, tedy politiky a institucemi, které projevíly svůj vlastní politický názor a neřídily se pouze vnějšími vlivy. Stejně tak si nelze ne všimnout použitelnosti teorie přerušovaných rovnováh pro vysvětlení takto náhlé změny, stejně tak pro tendenci systému pomalu se navracet do statusu quo, o čemž se krátce zmíním v následující podkapitole.

7. 5. JAK DÁL ANEB OSUD ZÁKONŮ NEKONČÍ JEJICH PŘIJETÍM

K přijetí regulací a výraznému narušení statu quo tak bylo zapotřebí velmi specifických, do značné míry náhodných okolností. Nicméně právě nyní (březen 2018) můžeme vidět vyvažující tendence systému. Po změně v Bílém domě a po soustavném boji bank a dalších finančních institucí kongres revidoval¹⁴⁷ značnou část Dodd-Frankova zákona, když akcentoval dlouhodobé námitky některých republikánů a finančních institucí ohledně rozsahu regulací a jejich dopadu na menší banky. Zde se jak přirozeným způsobem (dohoda republikánů a části demokratů v Kongresu, plus podpora republikánského prezidenta), tak díky tomu, že otázka regulací přestala být pro veřejnost důležitá¹⁴⁸ a stal se z ní do značné míry technický problém, ve kterém mají převahu organizované zájmy, projevil tolikrát zmiňovaný *status quo bias*.

Důležitým poznatkem Gilensovy práce je, že rozhodujícími silami ve formování většiny policies jsou zájmy zámožných Američanů a ekonomicky a organizačně silných skupin, přičemž pokud se jejich zájmy střetnou, je pravděpodobnější úspěch zámožných. Ačkoli zkoumaný příklad samozřejmě nemůže Gilensovy závěry obecně dokázat, je zjevné, že minimálně tento poznatek potvrzuje.

¹⁴⁷ Freking, Kevin – Gordon, Marcy (2018).

¹⁴⁸ Srov. Pew Research Center (2010) a Pew Research Center (2018).

8. ZÁVĚR

Vývoj americké pluralistické tradice od počátku 20. století po současnost se nesl ve znamení hledání rovnováhy mezi normativním a empirickým pohledem na politickou realitu USA. Samotné zjištění, že v politice hrají zájmové skupiny nepoměrně větší roli, než by se dalo usuzovat z ústavy či z tehdejších představ o demokracii, vyvolalo otázku, zda je jejich existence pro americkou společnost kladem či zápor. Z dnešního pohledu se dá usuzovat, že se političtí vědci v úvahách na toto téma často řídili spíše svými předsudky a apriorními soudy o kvalitě či nekvalitě americké demokracie. Rovněž jednotlivé vlny klasického pluralistického myšlení se mezi sebou často nelišily ani tak myšlenkami a idejemi, jako spíš příslušností jednotlivých vědců a skupin vědců k určitým teoretickým a metodologickým proudům. Z kritické perspektivy se tak klasický pluralismus zdá jako období, kdy si různí vědci kladli v průběhu několika dekád stejné otázky, přičemž proklamovaná „empiričnost“ jejich závěrů byla často spíše zdánlivá a jejich teze stály na hliněných nohou ideově zabarvených premis.

Není náhodou, že k výraznému posunu v pluralistickém myšlení přispěly čerstvé myšlenky z jiných oborů a nové metodologické možnosti. K dalšímu rozvoji pak jistě přispěla i posupná akceptace teze, že těžiště role skupin v americké společnosti leží poněkud jinde, než v zastupování běžných skupin obyvatelstva. Právě s přijetím nerovného postavení jednotlivých skupin se dle mého názoru pluralisté oprostili od snah „naroubovat“ politickou realitu na své vidění světa a přistoupili k upřímnému, byť ne vždy lichotivému hodnocení a zkoumání moderních Spojených států.

V samostatné kapitole zkoumaná práce Martina Gilense pak může být příkladem práce, která stojí na vůli klást nepříjemné otázky a nalézat odpovědi, které jsou v rozporu s naší představou o demokratickém systému. Rovněž je však důležité mít na paměti, že k samotnému provedení Gilensovy práce bylo zapotřebí posunu v metodologických možnostech – dá se předpokládat, že provedení

takové práce by ještě například na počátku tohoto tisíciletí nebylo z technického hlediska možné.

Pokud budeme chtít v budoucnu více porozumět roli skupin či logice policy responsiveness v moderních demokraciích, bude nutné nahlížet na tyto problémy střízlivým pohledem prostým ideových předsudků a nebát se jasně pojmenovávat závěry, které budou v rozporu s tím, co bychom jako příslušníci demokratického západního světa chtěli slyšet. Oproti myslitelům, kterým se za jejich z dnešního pohledu neopodstatněné předpoklady místy dostávalo kritiky a kteří se mnohdy museli spoléhat spíše na svou intuici, nežli na “tvrdá data”, totiž dnes máme neporovnatelně lepší metodologické možnosti. Ty je nutné kreativně, avšak svědomitě využívat k rozšíření našich znalostí o tom, jaké jsou zákonitosti reprezentace zájmů v moderních demokraciích. Je příznačné, že ani Gilens, ani jeho současníci zabývající se podobnými otázkami se v textech citovaných v této práci neoznačují jako pluralisté, ani nepoužívají žádné podobné nálepky. Výsledky empirických výzkumů se totiž vzpírají jakýmkoli škatulkám vytvořeným v minulých letech a desetiletích. Zdá se tedy nutné poučit se z vývoje pluralistického myšlení a nové závěry či teorie tvořit za využití moderní metodologie tak, aby reflektovaly, jak společnost ve skutečnosti funguje, spíše než jak bychom si přáli, aby fungovala.

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Amadeo, Kimberly (2018). What Is the Dodd-Frank Wall Street Reform Act? *The Balance*. 15. 3. 2018 (<https://www.thebalance.com/dodd-frank-wall-street-reform-act-3305688>, 25. 3. 2018).

American Bankers Association (2018). *About the American Bankers Association* (<https://www.aba.com/About/Pages/default.aspx>, 18. 3. 2018).

Adcock, Robert – Vail, Mark (2012). Beyond pluralism? Corporatism, globalization, and the dilemmas of democratic governance. In: Bevir, Mark, *Modern pluralism. Anglo – American debates since 1880* (New York: Cambridge University press), 214-246.

Bartels, Larry (2007). Homer Gets a Warm Hug: A Note on Ignorance and Extenuation. *Perspectives on Politics* 5 (4), s. 785-790.

Bartels, Larry (2008). *The New Gilded Age* (New Jersey: Princeton University Press).

Bash, Dana – Sinderbrand, Rebecca (2008). Obama details his 'economic rescue plan'. *CNN.com*. 13. 10. 2008 (<http://www.cnn.com/2008/POLITICS/10/13/campaign.wrap/index.html>, 18. 3. 2018).

Bentley, Arthur (1908). *The Process of Government. A Study of Social Pressures* (Chicago: University of Chicago).

Bevir, Mark (2012). A history of modern pluralism. In: Bevir, Mark, *Modern pluralism. Anglo – American debates since 1880* (New York: Cambridge University press), s. 1-20.

Britannica (2008). *Pluralism* (<https://www.britannica.com/topic/pluralism-politics>, 5. 2. 2018).

Center for Responsive Politics (2018a). *Clients lobbying on H.R.4173: Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act* (<https://www.opensecrets.org/lobby/billsum.php?id=hr4173-111>, 18. 3. 2018).

Center for Responsive Politics (2018b). *Finance, Insurance & Real Estate. Sector profile, 2010* (<https://www.opensecrets.org/lobby/indus.php?id=F&year=2010>, 18. 3. 2018).

Dahl, Robert (1961a). The Behavioral Approach in Political Science: Epitaph for a Monument to a Successful Protest. *The American political science review* 55 (4), s. 763-772.

Dahl, Robert (1961b). *Who governs? Democracy and power in an American city* (Connecticut: Yale University press).

Dahl, Robert (1982). *Dilemmas of Pluralist Democracy* (Connecticut: Yale University Press).

Dahl, Robert (2006). *A Preface to Democratic Theory. Expanded edition* (Chicago: The University of Chicago).

Dahl, Robert - Lindblom, Charles (1963). *Politics, Economics, and Welfare*. New York: Harper & Row).

Dickinson, John (1930). Democratic Realities and Democratic dogma. *The American Political Science Review* 24 (2), s. 283-309.

Durozoi, Gerard – Roussel, Andre (1994). *Filozofický slovník* (Praha: Ewa Edition).

Dye, Thomas, R – Ziegler, Harmon (2009). *The Irony of Democracy. An Uncommon Introduction to American Politics* (Boston: Wadsworth Cengage Learning).

Erikson, Robert, S. (2008). The American Voter and the Economy, 2008. *PS: Political Science and Politics* 42 (3), s. 467-471.

Evans, Mark (2006). Elitism. In: Hay, Colin – Lister, Michael – Marsh, David, *The State. Theories and issues* (New York: Palgrave Macmillan), s. 39-58.

Fiala, Petr – Strmiska, Maxmilián (1998). *Teorie politických stran* (Brno: Barrister & Principal).

Fiala, Petr - Schubert, Klaus (2000). Vývoj policy analysis. In: Fiala, Petr - Schubert, Klaus, *Moderní analýza politiky* (Praha: Barrister and Principal), s. 24-37.

Fiala, Petr – Mareš, Miroslav (2005). Pluralismus a (neo)korporatismus. In: Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír, *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie* (Brno: Masarykova univerzita v Brně).

Freking, Kevin – Gordon, Marcy (2018). Senate passes bill easing Dodd-Frank rules for banks. *The Washington Post*. 14. 3. 2018 (https://www.washingtonpost.com/politics/federal_government/senate-passes-bill-easing-dodd-frank-rules-for-banks/2018/03/14/a4887482-27d9-11e8-a227-fd2b009466bc_story.html?utm_term=.d72975f03620, 25. 3. 2018).

Friedman, Benjamin, M. (2016). Obama rescued the economy, but it's not that simple. *The Washington Post*. 16. 8. 2016 (<https://www.washingtonpost.com/graphics/national/obama-legacy/financial-reform-policy.html>, 18. 3. 2018).

Gilens, Martin (2009). Preference Gaps and Inequality in Representation. *PS: Political Science and Politics* 42 (2), s. 335-341.

Gilens, Martin (2012). *Affluence and Influence. Economic inequality and Political Power in America* (New Jersey: Princeton University Press).

Gilens, Martin – Page, Benjamin, I. (2014). Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens. *Perspectives on Politics* 12 (3), s. 564-581.

Gunnell, John, G. (2012). The rise and fall of the democratic dogma and the emergence of empiric democratic theory. In: Bevir, Mark, *Modern pluralism. Anglo – American Debates Since 1880* (New York: Cambridge University press), s. 129-153.

Gunnell, John, G. (1996). The Genealogy of American Pluralism: From Madison to Behavioralism. *International political science review* 17 (3), s. 253-264.

Hay, Colin (2006). (What´s Marxist about) Marxist State Theory? In: Hay, Colin – Lister, Michael – Marsh, David, *The State. Theories and issues* (New York: Palgrave Macmillan), s. 59-78.

Hayes, Michael, T. (2013). Incrementalism. *Britannica*. 3. 6. 2013 (<https://www.britannica.com/topic/incrementalism#ref1181256>, 19. 2. 2018).

Holbrook, Thomas, M. (2009). Economic Considerations and the 2008 Presidential Election. *PS: Political Science and Politics* 42 (3), s. 473-478.

Jurek, Petr (2017/2018). *Politici aktéři v demokracii* [přednáška] 14. 10. 2017 (Plzeň: Fakulta filozofická ZČU v Plzni).

Koba, Mark (2012). Dodd-Frank Act: CNBC Explains. *CNBC*. 11. 5. 2012 (<https://www.cnbc.com/id/47075854>, 17. 3. 2018).

Lehmann-Haupt, Christopher (2004). Pendleton Herring, 100, pioneer in political science. *The New York Times*. 21. 8. 2004 (<http://www.nytimes.com/2004/08/21/nyregion/pendleton-herring-100-pioneer-in-political-science.html>, 10. 2. 2017).

Lindblom, Charles, E. (1959). The Science of „Muddling Through“. *Public administration review* 19 (2), s. 79-88.

Lindblom, Charles, E. (1997). Political Science in the 1940s and 1950s. *Daedalus* (126), 1, s. 225-252.

Lowi, Theodore, J. (1964). Review: American Business, Public Policy, Case-Studies, and Political Theory. *World politics* 16 (4), s. 677-715.

McFarland, Andrew, S. (1987). Interest Groups and Theories of Power in America. *British journal of political science* 17 (2), s. 129-147.

McFarland, Andrew, S. (1991). Interest Groups and Political Time: Cycles in America. *British journal of political science* 21 (3), s. 257-284.

McFarland, Andrew, S. (2004). *Neopluralism. The Evolution of Political Process Theory* (Kansas: University Press of Kansas).

Page, Benjamin, I. – Bartels, Larry, M. – Seawright, Jason (2013). Democracy and the Policy Preferences of Wealthy Americans. *Perspectives on Politics* 11 (1), s. 51-73.

Pew Research Center (2010). Public's Priorities for 2010: Economy, Jobs, Terrorism. *Pew Research Center*. 25. 1. 2010 (<http://www.people-press.org/2010/01/25/publics-priorities-for-2010-economy-jobs-terrorism/>, 25. 3. 2018).

Pew Research Center (2018). Economic Issues Decline Among Public's Policy Priorities. *Pew research Center*. 25. 1. 2018 (<http://www.people-press.org/2018/01/25/economic-issues-decline-among-publics-policy-priorities/>, 25. 3. 2018).

Princeton University (2018). *Martin Gilens* (<https://scholar.princeton.edu/mgilens>, 20. 2. 2018).

Protest, Ben (2011). Wall Street Continues to Spend Big on Lobbying. *The New York Times*. 1. 8. 2011 (<https://dealbook.nytimes.com/2011/08/01/wall-street-continues-to-spend-big-on-lobbying/>, 18. 3. 2018).

Říchová, Blanka (2006). *Přehled moderních politologických teorií* (Praha: Portál).

Russell, Hardin (2013). The Free Rider Problem. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. 21. 3. 2013 (<https://plato.stanford.edu/archives/spr2013/entries/free-rider/>, 10. 3. 2018).

Schlosberg, David (2006). The Pluralist Imagination. In: Dryzek, John, S. – Honig, Bonnie – Phillips, Anne, *The Oxford Handbook of Political Theory* (Oxford: Oxford university press).

Schubert, Klaus (1995). Pluralismus versus korporatismus? *Politologický časopis* 2 (3), s. 175-191.

Smith, Martin (2006). Pluralism. In: Hay, Colin – Lister, Michael – Marsh, David, *The State. Theories and issues* (New York: Palgrave Macmillan), s. 21-37.

Truman, David, B. (1951). *The Governmental Process* (New York: Knopf).

United States House of Representatives (2018). United States House of 11th Congress (2009–2011). *History, Art & Archives, U.S. House of Representatives*. 22. 3. 2018 (<http://history.house.gov/Congressional-Overview/Profiles/111th/>, 22. 3. 2018).

Yingling, Ed (2010). Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. Introduction by Ed Yingling. *American Bankers Association*. Červenec 2010 (https://www.aba.com/Compliance/RegReform/Pages/RR_Introduction.aspx, 18. 3. 2018).

Yougov.com (2008). The Economist/YouGov Poll. *Yougov.com*. 4. – 8. 9
(https://d25d2506sfb94s.cloudfront.net/cumulus_uploads/document/2oa8qphw65/econTabs_20090904.pdf, 21. 3. 2018).

10. RESUMÉ

This bachelor thesis deals with the role of interest groups from the perspective of American pluralism. It introduces all the basic terms and explains the genesis of the American pluralist tradition and follows its path throughout the 20th and 21st century. The thesis focuses especially on understanding the ideological foundation of the pluralist journey as it tries to put the thoughts of leading pluralist scientists into a proper perspective, mainly by providing context of a development of political science as a whole. A separate part of the thesis introduces the findings of a leading contemporary political scientist Martin Gilens. In his book, *Affluence and Influence: Economic Inequality and Political Power in America*, Gilens uses modern and creative methodology to find a link between the economic status of citizens and the responsiveness of the US government. Gilens and his colleagues offer a rather pessimistic view of the state of US democracy which doesn't particularly fit into narrow boundaries of traditional pluralist theory. The conclusion tries to offer a way to further advance our understanding of interest groups and of the logic of government responsiveness.

11. PŘÍLOHA Č. 1.

Tato příloha obsahuje seznam relevantních průzkumů týkajících se veřejného mínění na téma finančních a bankovních regulací uskutečněných v období let 2008 až 2012. Průzkumy vyhledány v databázích Yougov.com a agregativního vyhledávače průzkumů Roper Center.

Tabulka 1. ⁱ

Do you think there should be more government regulation of Wall Street than we've had in the past, less regulation, or about the same amount of regulation as now?			
	Chudí	Průměrní	Zámožní
More	60	63	61
Less	12	10	16
The same	24	23	22
Don't know	4	4	1

Tabulka 2. ⁱⁱ

Do you think financial markets need more or less regulation by the federal government?			
	Chudí	Průměrní	Zámožní
More	40	43	56
Less	22	29	23
The same	20	18	18
Don't know	14	9	2

Tabulka 3. ⁱⁱⁱ

Generally speaking, based on your understating of the current financial and housing crisis, do you think the federal government should regulate Wall Street more aggressively to avoid problems such as what happened with the home foreclosure crisis, or not?			
	Chudí	Průměrní	Zámožní
Agrees	65	60	68
Dissagrees	17	26	26
Not sure	18	14	7

Tabulka 4.^{iv}

(...)Please tell me how much you favor increase regulation of mortgage lenders			
	Chudí	Průměrní	Zámožní
Favor strongly	62	-	59
Favor somewhat	17	-	28
Oppose somewhat	8	-	6
Oppose strongly	8	-	6
Don't know	5	-	0

Tabulka 5.^v

As you might know, goverment has loosened regulation foverning banks and other financial institutions in recent years. This has allowed them to expand nationwide and merge into bigger institutions. Based on what you know about the subject, are you in favor of or opposed to the goverment tightening regulation of the banking industry and financial institutions?			
	Chudí	Průměrní	Zámožní
Strongly agrees	31	42	49
Somewhat agrees	27	23	22
Somewhat oppose	16	12	13
Strongly oppose	14	8	10
Not sure	12	15	6

Tabulka 6.^{vi}

When it comes to goverment regulation of banks and financial institutions, which comes closer to your opinion? The goverment should increase regulations on these institutions now to help prevent more financial crises from happening again in the future. The goverment should not increase regulations on these institutions now, because that will discourage private investors and slow down economic growth.			
	Chudí	Průměrní	Zámožní
Should increase regulation	71	70	79
Should not increase regulation	21	25	18
Don't know	9	5	3

Tabulka 7.^{vii}

Please tell me if you think the government is doing too much, too little, or about the right amount about regulation of banks and financial institutions			
	Chudí	Průměrní	Zámožní
Too much	17	21	24
Too little	48	48	51
Right amount	33	30	24
Don't know	2	1	1

ⁱ Převzato a upraveno z: *Time magazine* skrze Roper center. Průzkum 26. - 27. 10. 2009, kód USSRBI2009-4857, Přístup 29. 3. 2018.

ⁱⁱ Převzato a upraveno z: Yougov.com (2009). The Economist/YouGov Poll. *Yougov.com*. Průzkum 4. – 8. 2009 (https://d25d2506sfb94s.cloudfront.net/cumulus_uploads/document/2oa8qphw65/econTabs_20090904.pdf, přístup 21. 3. 2018).

ⁱⁱⁱ Převzato a upraveno z: *Los Angeles Times/Bloomberg Poll* skrze Roper Center. Průzkum červen 2008, kód USLAT.062508.R41. Přístup 29.3. 2018.

^{iv} Převzato a upraveno z: *Rockefeller Foundation/Time Campaign for American Workers Survey* skrze Roper Center. Průzkum Červen 2008, kód USPENN.08WORKC.R59G, přístup 29. 3. 2018.

^v Převzato a upraveno z: *Angeles Times/Bloomberg Poll* skrze Roper Center. Průzkum prosinec 2008, kód USLAT.121008.R36. Přístup 29. 3. 2018.

^{vi} Převzato a upraveno z: *CBS News/New York Times Poll* skrze Roper Center. Průzkum duben 2009, kód USCBSNYT.040609.R51. Přístup 29. 3. 2018.

^{vii} Převzato a upraveno z: *Public Affairs Council. Public Affairs Council Public Affairs Pulse Survey* skrze Roper Center. Průzkum červen 2012. Přístup 29. 3. 2018.